

Gold The True Motor Of West African History: An Overview Of The Importance Of Gold In West Africa And Its Relations With The Wider World

Slave Trade

While the prime sources of gold remained more or less where they had always been, hidden from the outside world, along the headwaters of the Rivers Senegal and Niger (Wright 2007: 21).

Towards a Longer Time Frame for African History

Slavery and African slaves have dominated historical perspectives of Africa and its relations with the wider world. Yet, it is gold which has been the most important and enduring element that has shaped and determined West Africa and its interactions with the wider world. For at least 1,500 years gold and not slaves has been the commodity determining not only the region's economy and history, but also West Africa's links with the wider world.

Beginning in the late 1700s, understandable humanitarian concerns and philanthropic motives ensured that the focal point within public discussion and history, when dealing with West Africa, came to be centred on the issue of slavery. Focussing on slavery to the detriment of gold and other commodities to some extent ensured that the export of slaves from West Africa came to be halted in the course of the nineteenth century. The persistence of slavery within Africa, as well as the continued smuggling of slaves out of Africa, in many instances

served to legitimate the intervention in, and subsequent occupation of, West Africa by Europe's imperial powers. Ironically, those opposed to colonial rule made grateful use of the historical trope of slavery that existed within European discourse to hasten the end of colonial occupation in West Africa. Thus the discourse that had in many instances been used to legitimate the establishment of colonial rule, was also used to oppose colonial rule. But, and this is the important issue, in both instances it was the trope of 'slavery' that determined the manner in which lay and professional observers looked at West Africa's past. In both instances it was a dehumanising and debilitating view of history that effectively robbed, and continues to rob, West African historical actors of any agency beyond being mere pawns in the West's insatiable thirst and desire for slaves. The persistence of this negative history continues to rob West Africa of its rightful place in global history.

The focus on slavery has overshadowed and driven from both public and scholarly perception the realisation that West Africa's history is far more than slavery alone; it is indeed a sad irony of history that the incessant focus on the dark past of slavery has managed to eclipse the bright history of gold in West Africa. A refocus of West African history, away from the past three hundred years to the longer perspective of nearly two thousand years, brings into focus a far more constructive and less passive history of West Africa and its inhabitants. Far from being merely the subject pawns of the deeply exploitative and dehumanising trade and economic systems initiated outside of Africa, a refocus on the role of West African gold in its relations with the wider world, brings to the fore a far more energetic and virile history in which West Africa's relations with the rest of the world are based on a far greater degree of equality and shared interest.

This essay has been written with the express purpose of drawing to the fore the long history of gold in West Africa so that a new beginning can be made to refocus views of Africa and its people away from a debilitating and ultimately nihilistic focus on slavery. A focus on the long-term history West African gold will bring to the fore an interesting history in which Africans are not merely acted upon but ultimately determined the course of global history and humanity as a whole.

My argument has been structured in such a way that it makes three principal points, all of which relate to the period prior to 1900. These three points are:

- Gold is widespread and accessible all across West Africa. That gold is to be

found across West Africa in such a manner that people can access it without resorting to forms of technology other than those that they would normally use in their existence as non-mechanised agriculturalists;

- Between 400 and 1500 West Africa was the world's most important supplier of gold;
- The central role of Mande speaking peoples and Mande forms of social structure in coming to an understanding of the exploitation of gold in West Africa.

Broadly speaking, apart from the three points listed above, the paper has been structured chronologically, from approximately 1000 BC to 1800 AD, and roughly geographically from North, on the northern fringes of the Sahara, to South-West to the southern fringes of the Sahara, before ending in the South-East in the forest zones of West Africa and the shore of the Atlantic Ocean. Travelling through time and space we will touch upon the people referred to as the Garamantes in the Libyan desert, the ancient states of Ghana and Mali in what is today the Sahel of West Africa, before concluding with the Akan/Ashante forest polities in present-day Ghana.

Agriculturalists' Gold

The gradual desiccation of the Sahara that began approximately 5,000 years ago served to concentrate human populations on the fringes of the desert. South of the Sahara agricultural communities came to be established around 1000 BC. For the past two thousand years members of these agricultural communities on the southern fringes of the Sahel have resorted to gold production for part of the year. Throughout the region 'placer' deposits have been prospected and mined for gold by agriculturalists during periods of the year in which the agricultural cycle came to a standstill.

Throughout West Africa gold mining has concentrated on placer deposits across a very large area with comparatively little reef mining. The mining of placer deposits has been possible with little technological investment, and was well within the reach of agricultural communities living in the areas concerned. As in the present, agriculturalists sought to supplement their income through searching for gold.

Instead, countless small gold workings across an extensive area of West Africa obscured the existence of a single well defined mine which people outside the area believed existed in the area. Instead, people outside of the area, who were ignorant of the extent of the extensive series of small scale agriculturalist gold

workings, believed that the alleged single source of the gold was being consciously hidden from them by the West African kingdoms that developed in the area. It was precisely because placer deposits were so widely spread, and were so accessible to agriculturalists, that West Africa was able to produce so very much gold.

The Garamantes

Garamantes

The Garamantes were Berber semi-pastoralists who lived almost directly south of what would become Carthage and controlled the trade going into and coming out of the Sahara from West Africa. The Garamantes are believed to have adopted horse-drawn chariots from Egypt in the late second millennium BC and riding horses in the first millennium BC (Ilfie 1995: 30). Rock art in the Sahara indicates that regular lines of communication were open to the sudanic belt from the Mediterranean via the Garamantes as early as 500 BC. The drawings, mainly of chariots or carts, some horse drawn and some bullock drawn, have allowed some to tentatively re-construct the trade routes that might have existed across the desert, and even to differentiate between routes.

Trade to and from West Africa was possible via wagon routes, yet with the ever further desiccation the Sahara became ever more of a boundary, eventually the Sahara became insurmountable for donkeys, horses and bullocks. Yet while it lasted the Garamantes controlled and determined the trade across the desert. Somewhat fancifully, Herodotus (n.d.) noted of the Garamantes:

Ten days' journey from Augila there is again a salt-hill and a spring; palms of the fruitful kind grow here abundantly, as they do also at the other salt-hills. This region is inhabited by a nation called the Garamantians, a very powerful people, who cover the salt with mould, and then sow their crops. From thence is the

shortest road to the Lutophagi, a journey of thirty days. In the Garamantian country are found the oxen which, as they graze, walk backwards. This they do because their horns curve outwards in front of their heads, so that it is not possible for them when grazing to move forwards, since in that case their horns would become fixed in the ground. Only herein do they differ from other oxen, and further in the thickness and hardness of their hides. The Garamantians have four-horse chariots, in which they chase the Troglodyte Ethiopians, who of all the nations whereof any account has reached our ears are by far the swiftest of foot. The Troglodytes feed on serpents, lizards, and other similar reptiles. Their language is unlike that of any other people; it sounds like the screeching of bats.

It has been suggested that the Garamantians traded directly with the Bambuk around the headwaters of the Senegal and Niger rivers, yet this is highly unlikely. None the less, the Phoenician settlement of Carthage, established due north of the Garamantians on the Mediterranean coast was famed for its gold, which may very well have come from West Africa via Garamantes.

It is probable that by the time of the destruction of Carthage in 146 BC trade across the Sahara had come to a standstill. It would be at least another five hundred years before any form of regular trade came to be established across the Sahara again. Not until the camel had been introduced from Arabia into North Africa by the Romans in around 100 AD would it be possible for people to regularly and reliably traverse the Sahara. From at least 400 AD onwards camel mounted Berber established trade routes across the Sahara to West Africa. The camel and the caravans it enabled came to dominate the trans-Saharan trade until the second half of the twentieth century.

The introduction of the camel allowed for constant communication to be maintained between the Berbers on both shores of the Sahara. With their camels these people, bridged the desert, and carried an ever-growing trade, in which southbound salt was exchanged for northbound gold. There were four principal routes across the Sahara:

- *The Salima trail from Cyrenacia to Wadai;*
- *The Bilma Trail or Garamantes road from Tripoli to Kowar;*
- *The Gadames Road from Ghat to the Hausa country;*
- *The Sijilmasa - Walata Road from Morocco to the Middle Niger and Upper Senegal.*

Each of these routes represented a two month journey, with long waterless

stretches between oases. The most important of these routes, Sijilmasa to Walata, was founded on the gold of the Upper Niger that was exchanged for the salt of the Saharan oases of Tagaza and Taodeni.

It has to be borne in mind that when, following the introduction of the camel, the trans-Saharan trade routes were explored and established, the first Berber traders to reach the southern shores of the Sahel found an already long-established and extensive trading system within West Africa. That is, the trans-Saharan trade and outside influence did not initiate the initial establishment of West African trading systems or political units; instead the Berber allowed for the intermeshing of two previously wholly separate trading systems, that of the Mediterranean and that of West Africa. As Iliffe succinctly noted (1995: 81): *'The chief reason why trans-Saharan trade grew so swiftly in the early Islamic period was probably that it linked two flourishing regional economies.'*

For its part West Africa contributed gold to the new trading linkages and for the coming 1,100 years, until the European discovery of America, West Africa supplied the bulk of the known world's gold.

Sudanese States: Ghana and Mali

From around 400 AD a series of Sudanese states rose to ascendancy and eventual decline. Amongst the most well-known of these states are Ghana and Mali. Although historians refer to these states as kingdoms or empires, it has to be borne in mind that they have taken terms and concepts drawn from European history and transferred them onto an African reality which culturally and politically was different to Europe (see, for instance, Jansen 1996).

The medieval state of Ghana (not to be confused with present-day republic of Ghana) was established by Mande speaking people in the Hawd region around Kumbi Saleh in present-day southern Mauretania. It is remembered by the present-day Soninke as the state of Wagadu. Medieval Ghana's population developed iron working techniques and established a centre of authority which traded across the Sahara. Gold was mined to the south of the newly emergent polity at the headwaters of Niger and Senegal rivers in what has become known as the Bure and Bambuk goldfields respectively.

Traders and merchants from Ghana traded for gold from these mining areas by means of what has become known as *'silent trade'*, or dumb barter. Upon reaching the gold mining regions the Ghanaian traders would place their trade goods on the ground, then they would beat on large drums and blow on trumpets,

before withdrawing out of sight. The local Africans would then emerge and place what they believed to be the equivalent value in gold on the ground next to the goods they wished to trade for. The Africans would then withdraw, and the traders would re-emerge. If the traders agreed with the exchange rate being offered, they would take the gold and once again beat their drums and blow their trumpets before withdrawing with the trade being completed. The gold would then be taken to the market towns of Kumbi Saleh or Aoudaghost, the southern terminus of the western trans-Saharan trade route that led from Marrekesh in Morocco. In these towns the gold would be exchanged for salt and exotic Mediterranean goods transported across the Sahara by North African merchants. Through controlling the trade and taxing the import and export of goods transported to Ghana in exchange for gold the Ghanaian state was able to accrue wealth and strengthen its position.

As the west African Sudan and Sahel is largely bereft of salt, and salt was in short supply everywhere in the region, it '*was literally worth its weight in gold*' to Africans in West Africa at the time (Crowder 1977: 28). The oases town of Taghaza, which was built completely from salt and was entirely dependent on food transported into the town from the North and the South depended solely on its production of salt.

When the Arabs conquered North Africa in the seventh century they discovered that Berber nomads on camels had long established trade links with Ghana, and that the main item of trade was gold. This was of particular importance to the Arabs for their monetary system was based on gold. For the coming eight hundred years, until the Americas were brought into direct contact with Europe and Asia, West Africa was to become the prime source of gold in Europe and the Levant. By the eighth century Ghana's fame as 'the land of Gold' had reached the court of the Caliph in Baghdad, where news of its existence was recorded by the geographer Al-Fazari (Crowder 1977: 27). According to the early tenth-century geographer Ibn al-Faqih, gold grew there '*in the sand, as carrots do, and is picked at sunrise*' (in Wright 2007: 19).

The Arab conquest of North Africa gave the trans-Saharan trade a new impetus by linking it with a vast empire, anxious to obtain as much as possible of its gold, on which the monetary system of the Muslim world depended. Traders from the eastern parts of the Muslim world, mainly from Iraq, were attracted to towns at the northern end of the trans-Saharan trails.

The Andalusian Spanish Arab traveller Abu Ubayd Al-Bakri visited the court of Tunku Menin, the reigning ruler of Ghana in the year 1065. Upon his return to Andalusia Al-Bakri wrote *The Book of Routes and Kingdoms* and noted that Ghana's ruler commanded an army of no less than 200,000 men, of whom 40,000 were bowmen. He levied taxes on imported salt and gold, thus for every donkey load of gold transported into Ghana he levied a tax of one dinar in gold. His subjects were permitted to sell gold dust, but all nuggets were the property of the ruler and remained under his control (Crowder 1977: 30). Al-Bakri (cited in Iliffe 1995: 51) wrote of the ruler of Ghana:

The king has a palace and a number of domed dwellings all surrounded with an enclosure like a city wall (...) The king adorns himself like a woman (with gold) round his neck and on his forearms, and he puts on a high cap decorated with gold and wrapped in a turban of fine cotton. He sits in audience or to hear grievances against officials in a domed pavilion around which stand ten horses covered with gold-embroidered materials. Behind the king stand ten pages holding shields and swords decorated with gold, and on his right are the sons of the (subject) kings of his country wearing splendid garments and their hair plaited with gold.

The ruler of Ghana never fully embraced Islam but maintained good relations with Islamic traders from North Africa. The capital of Ghana, probably Kumbi Saleh, in Southern Mauritania was divided into two cities, one Islamic with twelve mosques and six miles away the royal capital with its own mosque but also the stronghold of traditional religion. The rise of the Almoravids, who would later occupy Spain, brought about an end to the traditional religion of Ghana and ended its dominance.

Across West Africa, the Soninke recall the collapse of Ghana with a legend about 'Wagadu' that brings to the fore the conflict that existed in medieval Ghana between Islam and the traditional religion of its leaders. A traditional religion that ensured the fertility of the goldfields upon which the state depended. Crowder & Ajayi summarize the legend as follows (1971: 125):

Wagadu was blessed with vast amounts of gold, replenished annually, thanks to the guardian of the kingdom, a snake. The snake was worshipped in an annual sacrifice of a virgin. Catastrophe came about when the lover of the virgin chosen to be sacrificed killed the snake. The dying snake pronounced a dreadful curse, causing the desiccation of the land and the cessation of the gold, which moved to

Bure on the Upper Niger. As a result the people dispersed and their country turned into desert.

Elizabeth Isichei (1997: 224) wrote of this tradition: *'It is an extraordinarily vivid symbolic representation of the decline of a kingdom, the advent of Islam, and the degeneration of the environment.'*

Ghana came to be established in the fourth century, essentially at that moment in time when North African Berber traders were able to effectively use the camel to cross the Sahara. Ghana developed its position through being positioned in such a way that it could control the flow of gold from both the Bure and Bambuk goldfields as it moved northwards to the terminus on the southern shore of the Sahara desert. Perfectly positioned to control the trade Ghana existed for approximately eight hundred years until it collapsed in the early 1200s.

Undoubtedly the most remarkable and well known history in West Africa is that of Sunjata, the *'Lion King'* (jata = 'lion'; 'Sun' is from Sogolon, his mother's name), and the society he founded, called 'Mali' or 'Mande'. All across the Sahel griots and hunters' bards continue to recount the trials and tribulations of Sunjata. Indeed, it has been argued that the political system that came about on account of Sunjata's activities continues to influence and determine social structure within Mande societies across West Africa (cf. Jansen 1996).

Mansa Musa

The epic of Sunjata notes that the history of Mali begins with Sunjata's defeat of the oppressive Soso blacksmith-king Sumaoro Kanté. Shortly there after Sunjata claimed and gained the allegiance of people from the headwaters of the Niger to the Sahara in the North and the Senegal in the West. Essentially the economy of Mali was based on the agriculture of its people, supplemented by profits gained from control and taxation of the trade in gold. Taxation was invested into an army of chain-mailed cavalry that extended the empire to the Atlantic. The early fourteenth century became the golden age of Mali; the empire came most

spectacularly to the attention of the world during the reign of Mansa Musa (1312-1337) the most famous of the Mali rulers. It was Mansa Musa's pilgrimage to Mecca in 1324 that literally put Mali on the map. During his stay in Egypt on his way to Mecca he spent and gave away so much gold that there was a major devaluation of currency. The Catalan map of Abraham Cresques shows Mussa Melli seated on a golden throne, wearing a golden crown, and describes him as *'the richest and most noble king in all the land'* (quoted in Crowder 1977: 32).

Ibn Battuta

Shortly after the reign of Mansa Musa, the Arabic traveller Ibn Battuta, travelled to Mali in 1352. He provided first hand descriptions of the ruler of Mali as sitting on cushions of the finest silks, bedecked with expensive European cloth, with a golden crown and a parasol topped with a golden bird the size of a falcon, and being praised by a group of musicians as the most venerable descendant and successor of Sunjata (Ibn Battuta 1929: 326). Ibn Battuta's detailed reports provide also a first-hand account of the journey from the Mediterranean across the Sahara via the oasis Sijilmasa to Taghaza, the first town within the jurisdiction of the ruler of Mali. Not surprisingly, Ibn Battuta disliked Taghaza, a hot, smelly, fly-ridden city made of salt slabs with camel skin roofs and entirely bereft of any trees. All food had to be brought in from outside, dates from the north and millet from the south. People travelled from the south to collect salt; in the words of Ibn Battuta (1929: 318):

The negroes use salt as a medium of exchange, just as gold and silver is used (elsewhere); they cut it up into pieces and buy and sell with it. The business done at Tagházá, for all its meanness, amounts to an enormous figure in terms of hundredweights of gold-dust.

Travelling along the trade route that transferred gold from West Africa, Ibn Battuta provided posterity with not only a detailed itinerary but also a detailed description of the manner in which trade was conducted between the Mediterranean and West Africa.

The Asante Kingdom

The historian Ivor Wilks has convincingly demonstrated that it were smiths and traders from the Sahel, the area of the Sudanese states, who first discovered, developed and maintained the goldfields deep in the forests of present-day Côte d'Ivoire and Ghana (Wilks 1993: 1-39).

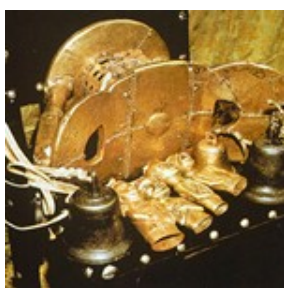
In the fifteenth century reports of the fabulous wealth of the ruler of Mali were known in Europe. Even before the completion of the '*Reconquista*' of the Iberian peninsula in 1492 European powers not only gained extensive insight into the Almoravid kingdoms they had destroyed in mainland Europe, but they also sought to gain direct access to the trade in gold from West Africa which had been used in part to fund the establishment of the Muslim province of Al-Andalus in the peninsula. To this end, beginning in the 1450s Portuguese caravels began progressing ever further down the West African coast. By the 1460s they had passed and named Sierra Leone ('Lion Mountains'), and by 1471 had established Elmina ('the mine') on the Gold Coast (the present-day republic of Ghana).

The Portuguese had been anxious to find the true source of the gold of West Africa, to this end they had rounded Sierra Leone and tacked up the coast to where Elmina came to be situated. When they first cast anchor off the coast of Ghana their hopes and aspirations appeared to have come about for they discovered coastal people who were prepared to trade in Gold and who used Malinke honorific titles to distinguish themselves. That is they had found people who were aware of 'Mali', and more importantly they had found, what appeared to be, another route to the gold of Mali that effectively bypassed the Sahara (Wilks 1993: 5).

The Portuguese began to import slaves from the kingdom of Benin - in present-day Nigeria - and the Congo to exchange in Elmina for gold, and at the beginning of the sixteenth century 'a yearly tally from 24,000 to 30,000 ounces' was being taken from Elmina to the treasury in Lisbon (Wilks 1993: 5). None the less, the Portuguese were aware of the fact that they were unable to compete sufficiently with the trade for gold from the forests northwards to the Sahel. The bulk of the forest gold travelled North through to Djenne on the Niger river, from where it

was transported to Timbuktu and onwards across the Sahara.

In the mid-sixteenth century, Mande horsemen founded the kingdom of Gonja centred on Bighu between the Black and the White Volta, pushing the Mossi kingdom of Dagomba eastwards to modern Yendi (Isichei 1997: 230). According to Arab records the ruler of Mali had dispatched an expedition to Bighu to complain that tribute in gold was not reaching him. Instead of returning the soldiers established a new state, married into the local community and adopted the language of the people, whilst remaining the ruling caste.

Asante - golden stool

The newly established Gonja state appears to have relied on raiding for slaves, which it then exchanged with Akan polities in the forest region in exchange for Gold. Of these forest polities, the kingdom of Asante would rise to ascendancy at the end of the seventeenth century. Asante, imported slaves to dig for gold, raided slaves from the north and later came to export both. In the mid eighteenth century Bighu, which had once been subject to Mali, became a tributary state to Asante (Wilks 1993: 1-39).

Conclusion

For more than 1,500 years gold has determined the political economy of West Africa and determined its relations with the outside world. The horrors of the trans-Atlantic slave trade and the plantations of the New World are not to be ignored. Yet it must not be forgotten that the trans-Atlantic slave trade lasted for a comparatively short period of time, approximately three hundred years. Furthermore, the bulk of literature dealing with the Slave Trade concentrates on what occurred outside of Africa, and when it does deal with Africa and its peoples, they are presented as victims duped and subjected to the will of calculating foreigners. Indeed, this sad nihilistic history obscures more than that it

illuminates, Africans are presented as victims robbed of agency. It is a history that hides the far longer and richer history of West African gold, the bulk of which, prior to the introduction of industrial technology in the early 1900s, was dug and mined by agriculturalists in those seasons of the year in which no work was needed on their fields. This West African gold powered the global economy centred on Europe and the Indian Ocean prior to the discovery of gold in the Americas. West African gold, dug by agriculturalists, underwrote the caliphates of North Africa, Arabia, Asia and Southern Europe following the Islamic conquest. The lure of West African gold powered the voyages of exploration emanating from the Iberian peninsula. From 1500 onwards West African gold would power the world system that came to be established and which would come to encompass the whole world. Underlying all of these momentous events were millions of agriculturalists who searched for gold when the agricultural cycle provided them with the time and the space to do so. Social forms and structures associated with the Mande speaking peoples of West Africa provided a template within which gold could be dealt with. A template that remained in existence and only came to be transgressed in the twentieth century with the introduction of highly financed industrial mining enterprises. For at least 1,500 years gold dug by West African agriculturalists has shaped global history, it is a history that outshines the dark nihilism of Africa's victimhood.

—

This paper was previously published in Cristiana Panella (Ed.) - Worlds of Debt - Interdisciplinary Perspectives on Gold Mining in West Africa
ISBN 978 90 3610 211 7 - Rozenberg Publishers - 2010

**Jan Sneep - Einde van het stenen
tijdperk - Bestuursambtenaar in
het witte hart van Nieuw-Guinea**

Jonge bestuursambtenaren maakten maandenlange verkenningstochten naar een van de laatste nog nooit door blanken betreden delen van het onherbergzame centrale bergland, het Sterrengebergte in toenmalig Nederlands Nieuw-Guinea. Snee beschrijft de eerste tochten van zijn collega en vriend Hermans, die een vliegveldje aanlegde en een pioniersbivak bouwde, het begin van de eenvoudige bestuurspost Sibil. Van daaruit trokken zij verder het bergland in en maakten kennis met bewoners in afgelegen valleien die eerst wat schuchter, maar al snel heel nieuwsgierig, vriendelijk

en gastvrij de witte mensen in hun dorpen ontvingen.

De dragers deden 's avonds aan het kampvuur verslag van hun ervaringen van die dag, wat vaak tot hilarische taferelen leidde.

Snee heeft vervolgens een belangrijk aandeel in de voorbereiding van de laatste grote wetenschappelijke expeditie van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) naar het Sterrengebergte en neemt daar namens het Bestuur gedurende zes maanden ook aan deel. Hij beschrijft zijn ervaringen en de vele problemen waarmee de expeditie te kampen had.

Aansluitend vergezelde Snee de Frans-Nederlandse filmexpeditie van de cineast Pierre Dominique Gaisseau die in zeven maanden van Zuid- naar Noordkust trok, door goeddeels onbestuurd gebied. Behalve tot dan toe onbekende bergbewoners ontdekten zij ook een Nederlandse pater die zich met zijn Papua geliefde in het geïsoleerde oerbos had teruggetrokken. Het boek *Einde van het stenen tijdperk* is in 2005 bij Rozenberg Publishers verschenen. ISBN 978 90 5170 927 8.

Nu online:

[Inleiding](#)

[Naar Nieuw-Guinea](#)

[Video: Interview Pierre Dominique Gaisseau](#)

[Einde van het stenen tijdperk - Mijn eerste standplaats Mindiptana](#)

[Einde van het stenen tijdperk - Het Sterrengebergte](#)

[Einde van het stenen tijdperk - Mijn tweede standplaats - Sibilvallei](#)

[Einde van het stenen tijdperk - De Sterrenberg expeditie](#)

[Einde van het stenen tijdperk - De Frans-Nederlandse filmexpeditie](#)

Einde van het stenen tijdperk - Voorwoord

Ruim veertig jaar na ons vertrek uit toenmalig Nederlands Nieuw-Guinea, besloten mijn oud-collega en vriend Nol Hermans en ik om onze ervaringen, als bestuursambtenaar in de periode 1954 - 1960 opgedaan in de binnenlanden van Nieuw-Guinea, op papier te zetten.

In het bijzonder wilden wij beschrijven hoe wij het laatste onbestuurde gebied in het centrale bergland, het Sterrengebergte, binnengingen, verkenden en onder bestuur brachten. Hermans maakte de eerste verkenningsstochten vanuit het zuiden, had de leiding bij de aanleg van een vliegveldje in de Sibilvallei en

bouwde het eerste pioniersbivak. Voor zijn vertrek naar Nederland werkten wij enige tijd samen en maakten wij afwisselend verkenningsstochten dieper het bergland in. Tenslotte nam ik de post van hem over en werd de voorbereiding en ondersteuning van de wetenschappelijke expeditie naar het Sterrengebergte, die onder auspiciën van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) in 1959 plaatsvond, één van de hoofdtaken.

Om verschillende redenen bleek het heel moeilijk om de verhalen van Hermans en mij aan elkaar te koppelen, hoewel ze in de tijd wel op elkaar aansluiten. Hermans heeft mij daarom zijn deel overgedragen om te bewerken en in mijn verhaal te voegen. Deze vervlechting van twee verschillende schrijfstijlen was geen eenvoudige opgave. Dat is ook deels de verklaring (niet een excuus) voor het feit dat het verhaal niet altijd even 'gesmeerd' verloopt. Om een spannend jongensboek te kunnen zijn zouden nogal wat onderwerpen ingekort, weggelaten of minder formeel beschreven moeten zijn. Ook de dagboekstijl kan afbreuk doen

aan de leesbaarheid. Hopelijk kan de lezer er echter begrip voor hebben dat dit het relaas is van twee jonge (begin 20) mannen die onder de meest primitieve omstandigheden zich afwisselend en soms gelijktijdig in de rol van avonturier, ontdekkingsreiziger en ambtenaar thuis moesten voelen. Vanuit die verschillende hoedanigheden wordt hierna via onvermijdelijke genrewisselingen min of meer chronologisch verslag gedaan.

Aansluitend op de expeditie naar het Sterrengebergte vergezelde ik als patrouilleleider de Frans-Nederlandse filmexpeditie van cineast Gaisseau, die voor het eerst in de geschiedenis gedurende zeven maanden over het breedste deel van het eiland van zuid- naar noordkust trok. De documentairefilm *'Le Ciel et la Boue'* (Tussen Hemel en Moeras) was hiervan het resultaat.

Onze komst naar en verblijf in het oostelijk bergland was niet alleen voor ons een spannend avontuur, voor de bergbewoners betekende onze aanwezigheid het begin van grote veranderingen in hun tot dan toe redelijk geordende bestaan. Wij beschrijven hierna een korte periode uit onze jeugd die we af en toe ook wel als de mooiste tijd van ons leven beschouwen. Diezelfde periode, waaruit wij de beste herinneringen bewaren aan onze contacten met de bewoners van de Sibilvallei en van andere valleien dieper in het bergland, betekende voor al die Papua's dat ze met een veel grotere wereld dan hun kleine 'veilige' wereldje werden geconfronteerd en dat ze uit het stenen tijdperk de 'moderne' tijd werden ingetrokken. Het is maar de vraag of de voordelen zoals onderwijs en gezondheidszorg opwegen tegen de nadelen die zij vooral na ons vertrek met de komst van een minder op hun welzijn gericht bewind ondervinden.

Veel dank ben ik verschuldigd aan Maya Ooijens, die met grote toewijding het geheel heeft gelezen en uitvoerig gecorrigeerd op stijl en leesbaarheid. Waardevolle adviezen werden ontvangen van Prof. Dr. J.W. Schoorl en Dr. J.J.A.M. Gorisse. Marjan Groen verzorgde de opmaak van het manuscript.

Voor de illustraties werd geput uit eigen archief en uit het fotoarchief van het KIT (Koninklijk Instituut voor de Tropen). Een aantal kiekjes is afkomstig van een fotorapportage die voormalig bestuursambtenaar Schoorl maakte tijdens de eerste verkenningstocht naar het Sterrengebergte; foto's gemaakt door de Franse fotograaf Tony Saulnier ontving ik direct van hem of via de andere deelnemer aan de filmexpeditie Gerard Delloye. Voorts ontving ik foto's van de heren Tissing, Terlaag en Brongersma.

Het einde van het stenen tijdperk - Naar Nieuw-Guinea

Dansende Mandobo-mannen
begroeten bezoekers in Tanah-Merah

Op de dag van vertrek word ik door mijn ouders, broer Arie en een grote groep familieleden op Schiphol uitgezwaaid. Nog even de gebruikelijke foto op de vliegtuigtrap en daar vertrek ik dan voor mijn eerste en tegelijk enorm lange luchtreis van Schiphol naar Hollandia. De viermotorige KLMSuperconstallation PH-LKE 'Pegasus' zal ons naar Biak brengen, vanwaar we met 'De Kroonduif' zullen doorvliegen naar Hollandia. Die eerste keer met gierende motoren de lucht in is een aparte sensatie. Bij de invallende schemering zien we Nederland als in feestverlichting onder ons verdwijnen.

Na 3½ uur maken we de eerste stop in Rome, waar we uitstappen voor een consumptie in het vliegveldrestaurant. De tweede keer starten is al niet zo nieuw meer. Ook beginnen de dertien kersverse Nieuw-Guinea-gangers al aardig aan elkaar te wennen. Na weer 4½ uur vliegen en enige hazenslaapjes arriveren we de volgende morgen in Caïro, waar we met bussen naar het KLM-hotel worden gebracht voor het ontbijt. Een beetje onwerkelijk om zo kort na vertrek uit het koude Nederland in een warme omgeving, die je vaag herkent van plaatjes die je ooit van Egypte hebt gezien, te worden bediend door onderdanen van President Nasser, die gekleed zijn in lange witte jurken compleet met rode fez.

De tweede dag vliegen we in 8½ uur (met een gemiddelde snelheid van 440 km/uur) door naar Karachi. Een vlucht over eindeloze woestijnen en in het zonlicht zilverachtig schitterende zeeën rond het Arabisch schiereiland. In Karachi overnachten we in het Grand Hotel. Om vier uur worden we alweer gewekt, wat nogal vroeg blijkt als we op het vliegveld een paar uur vertraging krijgen omdat er een bougie moet worden verwisseld. De vette bougie van mijn Mobylette kon ik doorgaans sneller verwisselen! Op het traject richting Rangoon vliegen we eerst over geïrrigeerde akkers aan de Indus en daarna over meer geaccidenteerde delen van India. De passagiers mogen een kijkje nemen in de cockpit, waar gezagvoerder Roos over een en ander tekst en uitleg geeft. Tenslotte strijken we bij zonsondergang over de delta van de Irrawaddy neer in Rangoon. Een vochtige hitte slaat ons tegemoet en we zijn blij dat we na een glas lauwe orange-squash in een rommelig restaurant weer snel kunnen instappen voor het korte stukje naar Bangkok. In een duidelijk rijkere omgeving krijgen we hier een prima diner geserveerd. Ik heb bovendien een leuke ontmoeting met Tony, de vriendin van een oud-klasgenoot van de HBS, Tim Brouwer de Koning die voor haar een pakje heeft meegegeven. Zij leidt als KLM-stewardess lokale dames op tot grond-stewardess.

De derde nacht van onze reis brengen we weer in de lucht door. We landen nog eenmaal in Manilla en op de vierde dag na ons vertrek uit Nederland komen we toch echt aan in Nieuw-Guinea, op het eiland Biak. We zijn de eerste groep die in het comfortabele splinternieuwe gouvernementshotel wordt ondergebracht. Weer eens een nacht in een bed geeft ons een gevoel van grote luxe. De vijfde dag vliegen we al vroeg met een Dakota (DC3) van de Nederlands Nieuw-Guinea Luchtvaartmaatschappij (NNGLM) door naar Hollandia, waar ik op het vliegveld wordt begroet door Jannie Westdorp uit Hellevoetsluis en haar man Wil van Beurden. Zij is de dochter van de familie waarbij ik een jaarlang als officier in pension heb vertoefd, hij werkt in Hollandia als burger bij de Marine inlichtingendienst. Ondanks de lange reis heb ik het gevoel dat de wereld toch niet zo groot is als ik tot nu toe heb gedacht.

Hollandia

Het Bestuursinstituut in Hollandia, waar we ongeveer 10 maanden zullen wonen om te worden onderricht in alle vakken die voor een aankomend bestuursambtenaar van nut zouden kunnen zijn, ligt op een mooie plek van de hoger gelegen wijk Dock V. Het bestaat uit twee boven elkaar tegen de helling gebouwde woonblokken. Elk blok bevat een aantal naast elkaar gelegen kamertjes

met een terrasje (platje). In de bovenste rij wonen alleenstaande ambtenaren; wij betrekken de kamertjes in het benedenste blok. Vanaf mijn platje heb ik een fraai uitzicht op de uitgestrekte Humboldtbaai en op de prachtige wolkenformaties die zich daarboven regelmatig vormen. Verder is er een eetzaal met aangrenzende keuken en beheerderswoning, een kantine en een kantoor-/lesgebouw. De vaste staf van het Instituut bestaat uit een rector, een secretaresse, een beheerder en een kokkin en wat lokaal personeel verleent hand- en spandiensten. Rector Van Berkel, een gouvernementsambtenaar die voor een jaar in deze functie is benoemd, is een rustige, vriendelijke man van middelbare leeftijd. Af en toe lijkt het hem enige moeite te kosten om zijn soms wat onstuimige pupillen in het gareel te houden. Mevrouw Kannegieter, de secretaresse, is de enige vrouw in deze mannenwereld. Bij haar kun je altijd wel terecht voor een gezellig praatje. Beheerder De Vries is oud-militair, een al wat verlopen figuur zoals die in verhalen over de tropen niet mag ontbreken.

Kort na onze aankomst is er een groot feest ter gelegenheid van zijn derde huwelijk, dat hij op zijn 30ste jaar sluit met zijn Indische kokkin van 42. Wij menen dat met dit verstandshuwelijk de kwaliteit van onze maaltijden voorlopig is gegarandeerd. Niets is echter minder waar, want voor de voedselaanvoer is de nieuwe mevrouw De Vries aangewezen op haar man en we krijgen al snel in de gaten dat ze daar niet erg van op aan kan. Als er cursisten met hem meegaan naar de leveranciers, waaronder de Chinese toko van de heer Oei in Hollandia-Binnen, worden er vanwege de vaak drukkende hitte eerst de nodige koele biertjes gedronken en ook voor gebruik op het Instituut wordt een flinke voorraad drank ingeslagen. Van de huishoudpot blijft dan voor de voedselaankoop niet veel meer over. Resultaat is dat, als we voor de lunch aan tafel gaan, we in veel gevallen niet veel meer dan een bak rijst, kangkoengblad uit water en soms een onduidelijk vleesprutje voorgeschoteld krijgen. De flessen ketjap en tomatensaus dienen om aan het geheel nog wat smaak te geven. Klagen bij de rector over de minimale kwaliteit van de maaltijden heeft weinig zin, want waar vindt men zo gauw een andere beheerder die bovendien is getrouwd met een kokkin? Het enige waar je bij De Vries altijd voor terecht kan is een borrel of een biertje!

In de eerste weken kunnen we dankzij een nog onvolledig lesrooster de omgeving wat verkennen. We zwemmen en snorkelen aan het mooie witte koraalstrand van Base G, een van de landingsstranden van de Amerikanen tijdens hun opmars tegen de Japanners in W.O.II. Door je bril zie je hele scholen prachtig gekleurde visjes voorbij schieten. De reuzenhoge golven kunnen je soms weinig zachtzinnig op het strand gooien. In de strandtent Moonlight Bay halen we de nodige

verfrissingen. We zwemmen ook in het Sentanimeer bij de uitspanning Meerzicht en bezoeken omliggende Papoeadorpen, waar we uitbundig worden begroet door grote groepen schattige, meestal naakte kindertjes. Feestjes zijn er ook, zoals bijvoorbeeld in Kota Baroe waar de voetbalvereniging EDO iets te vieren heeft. Het is een club van Indische jongens, die ons blanke nieuwkomers (Baroes) wat argwanend bekijken, zeker als ze bij het dansen vanwege het geringe aantal Indische meisjes concurrentie hebben te duchten. Als onder invloed van geestrijk vocht enkele van onze maten zich nogal agressief gaan gedragen, kost het ons de nodige moeite hen mee te tronen om een fikse vechtpartij te voorkomen. De ene keer lukt dat beter dan de andere. Ook op het Bestuursinstituut worden af en toe dansfeesten georganiseerd waarvoor de secretaresses van de verschillende overheidsdiensten zich graag als partner laten uitnodigen. De Van Beurden halen me regelmatig op voor een film bij de marine in het Van Heutszkamp of voor een weekend bij hen thuis in Berg en Dal, waar de maaltijden van Jannie heel wat beter smaken dan die op het Instituut.

Geleidelijk komt onze cursus op gang. We verdiepen ons in de beginselen van het recht en van de volkenkunde, we stampen Maleise woorden in ons hoofd en ambtenaren van de verschillende gouvernementsdiensten maken ons bekend met alle aspecten van het ambtelijk apparaat waarmee we in het veld te maken zullen krijgen. In het politieopleidingskamp krijgen we theorielessen wapenkunde en houden we schietoefeningen met verschillende typen handvuurwapens. Voor de ex-militairen onder ons niet nieuw, maar wel een prettige afwisseling van de lessen in het warme leslokaal. Nog plezieriger zijn de autorijlessen die we van de politie-instructeurs krijgen. Die pakken de zaken zo serieus aan dat je tijdens het examen bij het weggrijden van de handrem op een helling je horloge achter een wiel moet leggen, om te controleren of de auto niet een stukje achteruit is gezakt. We krijgen dus een vrij gedegen allround opleiding.

Koninginnedag 1957. Rector Van Berkel geridderd

In vrije uren wordt er gebridget en worden talloze brieven geschreven naar familie en vrienden. 's Avonds studeren we regelmatig en meer en meer vragen Nederlandse gezinnen ons als babysit, met als beloning vrij gebruik van consumpties uit de koelkast. Bij de vertegenwoordiger van de oliemaatschappij, die boven ons op de berghelling een riante villa bewoont, loopt zo'n avond wel eens uit de hand als de babysitters gezelschap krijgen van collega's, die ook iets uit de overvloedige biervoorraad komen consumeren. Om geen argwaan te wekken wordt een deel van de lege flessen onder luid gerinkel van de helling af gegooid. Wanneer de eigenaar na maanden toevallig eens in zijn tuin onder aan de helling gaat kijken en de berg glasscherven ontdekt, verzoekt hij zijn babysitters vriendelijk geen flessen meer van de berg te gooien!

Op zondag ga ik met enkele collega's vrij regelmatig, als we tenminste op tijd zijn opgestaan, naar de Pauluskapel, het protestantse kerkje aan de overkant van de weg. Daar preken de dominees Drost, Sierat of Kamma. Na afloop worden we dan vaak ergens op de koffie gevraagd, waardoor je iets van dat bekende Hollandse zondagochtendgevoel krijgt. Dat krijg ik trouwens ook altijd een beetje wanneer de post de wekelijkse brief van thuis brengt, die vrijwel standaard begint met de volgende openingszin van mijn moeder: 'Het is zondagmorgen, en we zitten aan de koffie'.

Regelmatig worden er meerdaagse voettochten in de omgeving van Hollandia georganiseerd om met het leven in de Papoeadorpjes kennis te maken en alvast te wennen aan het zwaardere werk, met soms wekenlange patrouilles, dat ons in het veld te wachten staat.

Merauke

Na afloop van de tien maanden durende opleiding worden mijn 12 medecursisten en ik benoemd tot A.A.A. (Adjunct Administratief Ambtenaar) en krijgen we verspreid over Nieuw-Guinea onze eerste standplaatsen toegewezen. Samen met Herman Zevering en Freek Groeneveld vertrek ik op 22 augustus 1957 naar de residentie Zuid-Nieuw-Guinea, waar in Merauke de ervaren hoofdbestuursambtenaar Maturbongs ons drie weken zal begeleiden. Hij laat ons als eerste taak de bewoners van de stadskampong KelapaLima registreren. We leren veel nieuwe gezichten kennen. Allereerst maken we kennis met de bijzonder

innemende resident Boendermaker en zijn naaste medewerker Kouwenhoven (Controleur ter beschikking) 'oudere' collega's zijn Van Diest en Thurkov. In het gezellige gouvernementshotel verzamelen zich ambtenaren en particulieren uit Merauke en omstreken aan de altijd drukke bar om wat uit te blazen en bij te praten, maar ook tref je daar passanten uit andere delen van Nieuw-Guinea en bezoek uit Nederland, zoals de leden van de parlementaire missie Van de Wetering en Schermerhorn, en de moppentapper Max Tailleur.

Tanah Merah

Het registreren in Kelapa Lima is al snel wat eentonig, maar de contacten met de bewoners zijn bijzonder plezierig. We worden regelmatig op etentjes en feestjes uitgenodigd. Toch zijn we blij met de definitieve aanwijzing van onze eerste standplaats in het binnenland. Herman gaat naar Kepi, Freek naar Tanah Merah en ik ga naar Mindiptana, de hoofdplaats van de Onderafdeling Muju. Half september vliegen Freek en ik naar Tanah Merah waar we worden verwelkomd door HPB (Hoofd Plaatselijk Bestuur) Peters. Met hetzelfde vliegtuig reist ook het echtpaar Van E.. Hij, net terug uit Nederland waar hij tijdens zijn verlof snel is getrouwd, wordt HPB Mindiptana en dus mijn nieuwe baas. Zij, zo kersvers uit Nederland en ook al in verwachting, lijkt weinig idee te hebben van wat haar in deze rimboe te wachten staat.

Van E. gaat te voet direct door naar Mindiptana om er zo snel mogelijk het bestuur over te nemen. Ik krijg opdracht om zijn vrouw te vergezellen op de bootreis met het m.s. Nautilus. De bestuursposten in het binnenland hebben voor hun bevoorrading over water de beschikking over een sleepbootje met lichter. De paar dagen die we moeten wachten op de afvaart kan ik rondkijken in dit vriendelijk aandoende plaatsje met grasvelden en smalle grindpaadjes, die goed worden onderhouden door de gevangenen die in groepjes aan het werk zijn. In deze plaats Tanah-Merah, gelegen aan de Digoel, bekend als Boven-Digoel, werden vóór de oorlog politieke gevangenen uit de Indische Archipel gedetineerd. In die tijd werden de ruime stenen huizen en gebouwen met koele tegelvloeren gebouwd.

Einde van het stenen tijdperk - Mijn eerste standplaats Mindiptana

Aanlegsteiger in de Kao-rivier

Zaterdag 21 september 1957 vertrekt de lichter met aan boord de zevenkoppige bemanning, mevrouw Van E..en Pastoor Jötte. Ik reis mee met de poes die ik al vanaf Hollandia bij me heb en een schattig jong hondje dat iemand in Tanah Merah me heeft aangepraat. Voor de zwangere passagiere heeft dokter Bijkerk heel attent een ijzeren ziekenhuisbed op de luiken van de lichter gezet, zodat ze daar op kan rusten. In de loop van de avond bereiken we Getentiri waar de 'Oranje', het 'vlaggenschip' van gouverneur Van Baal, op ons ligt te wachten voor de verdere reis naar Mindiptana. De gouverneur is met resident Boendermaker en z'n adjudant Van Dop op rondreis in het zuiden en wij mogen delen in de luxe van dit mooie schip. De volgende dag brengen we heel ontspannen aan dek door. Onder ons horen we nu al het vertrouwde rustige gestamp van de motoren, terwijl de kapitein met zijn roerganger het schip voorzichtig over de steeds ondieper wordende rivier stroomopwaarts manoeuvreert. Voor de uitgebreide lunch, bestaande uit een Indische rijsttafel en een flinke hoeveelheid bier, wordt het schip gewoon stilgelegd.

De conversatie, met nogal wat anekdotes uit het oude Indië, wordt vooral gevoerd door Van Baal en kapitein Snellen van Vollenhoven. Er is spontaan een nieuwe anekdote ontstaan op het moment dat wij in het duister met onze lichter om een bocht van de rivier komend door de schijnwerpers van de 'Oranje' werden opgemerkt. De gouverneur en zijn gezelschap zagen een bijna surrealistisch

tafereel: een nietig scheepje waarvan het dek bijna helemaal in beslag werd genomen door een wit ijzeren ziekenhuisbed met een opvallend zwangere vrouw, die door haar echtgenoot aan de zorgen van zijn jonge aankomend medewerker was toevertrouwd.

Gezien de lage waterstand kan dit comfortabele schip niet doorvaren tot Mindiptana. Het hele gezelschap stapt daarom over op een motorlaunch, een zogenaamde Mappi, van de oliemaatschappij NNGPM om de tocht stroomopwaarts voort te zetten. We kunnen Mindiptana niet in één dag bereiken, dus overnachten we in een dorpje langs de rivier. Als kwartiermaker is Hoofdagent Raaff hier al eerder aangekomen. Hij meende ons in de eenvoudige 'pasanggrahan' onder te brengen, maar als Boendermaker ontdekt dat Raaff zichzelf in de leegstaande, veel ruimere onderwijzerswoning heeft ingekwartierd, is een 'woningruil' snel geregeld.

Op de vierde dag van onze bootreis arriveren we in Mindiptana, waar we een beetje delen in het eerbetoon waarmee de hoge bezoekers worden ontvangen. Een goede gelegenheid om met een aantal leden van de kleine gemeenschap kennis te maken, zoals de pastoor die hoofd van de missiepost is, de arts die de leiding heeft over het kleine ziekenhuis en de politiecommandant.

De twee laatsten zijn getrouwd. Voorts is daar vertrekkend controleur Hansen en zijn opvolger Van E. die met onze komst dus herenigd is met zijn vrouw. Ik kom te wonen in het vrijgezellenhuis bij landbouwambtenaar Irwin van der Harst en mijn 'oudere' collega Dick Dragt. De dag na onze aankomst vertrekt de gouverneur met zijn gevolg weer in alle vroegte.

Dragt zal worden overgeplaatst en draagt de gegevens van het 'vliegveld' dat een eindje buiten Mindiptana zal worden aangelegd aan mij over. Dit wordt één van mijn taken. Mijn dagelijkse warme maaltijd, een 'rantang', kan ik bestellen bij Vitalis, het hoofd RWD (Openbare Werken). Hij is een al wat oudere Indischman die een veel jongere, aantrekkelijke vrouw heeft. Na zijn scheiding is hij met zijn nicht gaan samenleven waardoor hij nu een gezinnetje met vijf kleine koters heeft. Nol Hermans, die voor mij in Mindiptana heeft gewerkt, heeft het stel nog moeten overhalen om te trouwen. Vitalis vond het concubinaat prima, maar zwichtte tenslotte toen Hermans hem uitlegde dat hij eigenlijk ten onrechte kinderbijslag ontving, omdat men had ontdekt dat hij niet voor de wet was getrouwd. Op de dag dat het huwelijk door HPB Schoorl zou worden voltrokken, moest de kantooroppasser er nog op uitgestuurd worden om Vitalis en z'n gezin

te gaan halen. Hij bleek zijn trouwdag nu al vergeten te zijn en verscheen tenslotte in zijn werktenue om de formaliteiten te vervullen Mindiptana is een open plek in het bos, gelegen aan de Kao, een bergrivier die in het Australisch deel van Nieuw-Guinea ontspringt. Het aan een zijriviertje, de Mujurivier, gelegen plaatsje Ninati was de oorspronkelijke hoofdplaats van het district Muju. In tegenstelling tot de Kao is de Mujurivier niet bevaarbaar. Daarom heeft men destijds Mindiptana als hoofdplaats verkozen en voor een goede verbinding met Ninati een zogenaamd paardenpad tussen de twee plaatsen aangelegd. Het opvallende van deze verbinding is het grote aantal riviertjes dat via achtendertig bruggen moet worden overgestoken. Op de begroting van de huidige onderafdeling Muju staat wel een bedrag voor onderhoud van de weg, maar geen cent voor onderhoud van de bruggen!

Mindiptana bestaat uit een groot centraal grasveld waar omheen de bestuurswoningen en het bestuurskantoor, de politiekazerne en de gevangenis en natuurlijk een Chinese toko zijn gesitueerd. Op het grasveld graast een aantal Sumbapaardjes, oorspronkelijk bedoeld om de verbinding met Ninati te onderhouden via het door Controleur Den Haan aangelegde paardenpad. Den Haan was echter de enige die met de paarden kon omgaan. Ze zijn dan ook alleen bij de feestelijke opening van het pad door hem bereden en daarna niet meer gebruikt. Iets achteraf ligt de missiepost met een kerk, een school, een ziekenhuisje, een huis voor vier zusters en een pastorie voor vier paters en broeders. Het stereotiepe beeld in de meeste onderafdelingshoofdplaatsen van Nieuw-Guinea.

Mindiptana

Enkele dagen na aankomst in Mindiptana nodigt Van E. de Keiese bestuursambtenaar Renjoet en mij bij zich thuis uit om ons zijn mening te geven

over de verschillende leden van de gemeenschap. Dit lijkt mij zo snel na aankomst nogal vreemd en ik krijg het angstige voorgevoel dat mijn nieuwe baas wel eens grote problemen in deze kleine gemeenschap kan gaan veroorzaken.

Ik word op het kantoor ingeschakeld bij alle voorkomende klussen, zoals de aanleg van het 'vliegveld', het dagelijks radiocontact met de hoofdpst Merauke en voor zover nodig met de andere posten, het nauwkeurig bijhouden van de kas en behandelen van klachten en verzoeken van de bevolking, de Muju's, uit dikwijls veraf gelegen dorpen. Meestal zoeken ze werk. Op een morgen komt een kepala kampong met zijn hond die door een onverlaat is gepijld en vraagt of wij het beestje uit zijn lijden kunnen verlossen. Hij staat erbij te huilen als een kleine jongen. De politie zal dat wel even regelen! Wat zich dan afspeelt tart elke beschrijving. De dienstdoende schutter schiet zo erg mis dat het arme beest er gillend vandoor gaat. Er volgt een ware drijfjacht totdat uiteindelijk het verlossende dodelijke schot wordt gelost.

Mijn chef treedt op als 'alleensprekend rechter' in de Onderafdeling Muju en moet in een verscheidenheid aan rechtszaken vonnis vellen. Ik woon deze rechtszaken doorgaans bij ter lering en soms ook ter vermaken. Kortom, in en om ons vrij eenvoudige bestuurskantoor worden zeer uiteenlopende zaken afgehandeld. Daarnaast moeten de dorpen regelmatig worden bezocht, waarbij onder meer wordt gelet op het functioneren van en onderhoud aan de dorpsschool, de staat van onderhoud van het hele dorp en de hygienische situatie. Meestal komen de bewoners dan ook met problemen die de bestuursambtenaar moet zien op te lossen. Eigenlijk is het dorpshoofd degene die in eerste instantie verantwoordelijk is voor het wel en wee van de bewoners, maar vaak mist hij het vertrouwen en het gezag omdat hij door het bestuur is aangesteld en niet altijd de echte leider van het dorp is. Dan zijn er de missionarissen die soms als stoorzender werken omdat ze hun eigen prioriteiten hebben die wel eens tegen die van het bestuur ingaan. De bestuursambtenaar loopt, bij gebrek aan gemotoriseerd vervoer, heel wat af. Een tournee kan één tot twee weken duren. Het is heel plezierig om een poosje uit Mindiptana weg te zijn. Je bent weliswaar in gezelschap van dragers en een paar agenten, maar er wordt onderweg weinig gesproken, zodat je in de grote stilte van het donkere, vochtige tropenbos je gedachten de vrije loop kan laten. De enige geluiden komen van ritselende bladeren, kwetterende vogels, af en toe een rivier en als het regent van het getik van de grote druppels op de welige plantengroei.

In de meeste dorpen is door de bewoners een pasanggrahan gebouwd. Het is een doorgangshuis voor bezoekers, meestal een grote vierkante ruimte met een atap of bladerdak en een wand van de bladnerven van de sagospalm (gabagaba). Met een beetje geluk staat er een bed, een tafel en een stoel, maar vaak ontbreekt dit meubilair. Het dak lekt bijna altijd. Men is namelijk gewend om het dak pas te repareren wanneer de bestuursambtenaar komt, maar dan is het dus meestal te laat.

Woning van de HPB in Mindiptana

Zoals bij de meeste gebouwen in Mindiptana bestaan de wanden van het kantoor uit gabagaba en het heeft een zinken dak. Doorgaans is het zo warm binnen dat het schrijfpapier aan je armen plakt, en buiten is het nauwelijks koeler. De ondermuren van enkele nieuwe gebouwtjes zijn van steen. Die zijn iets beter bestand tegen de witte mieren. De rest van de muur bestaat tot aan het dak uit bamboe matten. Bepoetst met cement worden dat zogenaamde muren van 'cemen belaser'. Heel wat beter dan ons vrijgezellenhuis, waar de gabagaba wanden ritselen van het ongedierte. Soms moeten we de dode ratten uit de waterdrum vissen voor we ons kunnen mandiën.

In het nieuwe ziekenhuisje heeft men daar nog geen last van. Kort na onze aankomst is dit officieel geopend met toespraakjes van mijn chef en van de dokter, waarna het lint werd doorgeknipt door een van de nonnen/verpleegkundigen. Pastoor Sneekes verrichtte de inzegening, waarna koffie met koek werd geserveerd.

Een aggregaat zorgt voor de stroomvoorziening van het dorp. Wij hebben in ons huis een paar kale peertjes; geen elektrische apparaten, ook geen koelkast. Het is maar goed niet afhankelijk te zijn van deze luxe, want de stroomleverantie is beperkt tot enkele uren overdag, vooral voor de radioverbinding, en een paar uur

in de avond. Regelmatig hapert het aggregaat, valt de stroom uit en gaat de petroleumlamp, de petromax, aan.

Via de radio is er regelmatig contact met Hermans in de Sibilvallei in het noordelijk gelegen Sterrengebergte. Wij zijn een tussenschakel tussen hem en Merauke, vooral als er een dropping bij hem moet plaatsvinden en de rechtstreekse verbinding slecht is. Hij is druk bezig met de aanleg van een vliegveldje en zolang dat nog niet klaar is, is hij volledig afhankelijk van bevoorrading door middel van droppings. Onze post wordt bevoorrad over water met de lichters. Dat lijkt eenvoudiger, maar deze wijze van foerageren stagneert ook nog wel eens als gevolg van defecte motoren of te lage waterstand.

Het ziekenhuis in Mindiptana

Zo beleef ik zelfs binnen twee weken na aankomst dat we op rantsoen gezet worden. Ontvangen en verzenden van post gaat via lopers die wekelijks tussen Mindiptana en Tanah Merah, vanwaar de vliegverbinding begint, pendelen. Twee dagen doen ze over het traject. Van E., mijn chef, voelt zich in wat moeilijke omstandigheden nogal onzeker en bedreigd. Hij komt soms gewoon niet opdagen op kantoor. Dan blijft hij thuis met een biertje, waarschijnlijk in de hoop dat een probleem zichzelf oplost. De gemeenschap begint zich af te vragen hoe deze man in vredesnaam deze Onderafdeling moet besturen. Zelf heb ik weliswaar vanaf onze eerste kennismaking een vreemde indruk van hem, maar waar iedereen over iedereen kletst en alle roddel op hem wordt gericht, waag ik me niet in deze slangenkuil en houd ik me angstvallig op de vlakte. Uit geruchten van elders, o.a. uit de Wisselmeren, de eerste standplaats van Van E., valt wel af te leiden dat zijn optreden daar geen groot succes is geweest. Bij de missie heeft hij het al helemaal verbruid door een lokale regenmaker in de arm nemen om de uitblijvende regens op te roepen. Van E. vertelt mij hoe de regenmaker as in de kop van een varken heeft gedaan en die vervolgens in de droge bedding van de

Obarivier heeft begraven, waarna het inderdaad is gaan regenen.

De slechte verhoudingen binnen de Nederlandse gemeenschap hebben hun weerslag op de houding van sommige niet-Europeanen in Mindiptana en met name enkele leden van de Keiese gemeenschap, die door mijn chef nogal overdreven vriendelijk wordt behandeld. Vooral Takerubun, de klerk op het bestuurskantoor, meent zich op grond van zijn 'goede' relatie met het HPB een nogal uitdagende houding tegenover de Europeanen te kunnen permitteren. Zo misbruikt hij zijn verantwoordelijkheid als postbestelhuishouder door nu eens de postlopers vóór de vaste vertrektijd naar Tanah Merah te sturen, dan weer de binnengekomen post tot de volgende dag te laten liggen, terwijl hij weet dat met name de Europese gemeenschap de briefwisseling met het thuisfront heel belangrijk vindt. Als gevolg van de alsmaar oplopende spanning heeft Van E. langzamerhand alleen mij nog als praatpaal. Het wordt echt een absurde situatie. Te pas en te onpas word ik bij hem thuis ontboden. Zogenaamd om dienstzaken te bespreken, maar eigenlijk wil hij alleen zijn hart luchten over vermeend onrecht dat hem door anderen wordt aangedaan. Tijdens deze gesprekken, die vaak tot diep in de nacht worden voortgezet, worden grote hoeveelheden bier verwerkt. Ik concentreer me maar zoveel mogelijk op de werkzaamheden aan het vliegveld, waar een grote ploeg werkers bezig is een nogal heuvelachtig tracé te egaliseren. Een bezoek van vliegvelddeskundige Van Lottum en kadasterman Hüneman wijst uit dat er nieuwe opmetingen moeten worden gedaan. Voorlopig zal hier nog geen vliegtuig landen. De leden van de kleine gemeenschap komen regelmatig bij elkaar op bezoek. Als nieuwkomer begin je met beleefdheidsbezoeken over en weer.

Het bezoek dat de dokter en de politiecommandant met hun echtgenotes in dat kader aan het echtpaar Van E. brengen verloopt blijkbaar allesbehalve beleefd. Na het volgens Van E. voortijdig afgebroken bezoek moet ik weer tot in de vroege uurtjes zijn verhaal aanhoren. De drank brengt hem daarbij ditmaal zelfs in een vrolijke stemming.

Nauwelijks een maand na onze aankomst in Mindiptana komt voor mij niet helemaal onverwacht, maar voor Van E. blijkbaar als een donderslag bij heldere hemel, op zaterdag 2 november het volgende radiogram uit Merauke:

Voor HPB Mindiptana

*2203 Controleur I H. Kessler geplaatst te Mindiptana, arriveert 12
dezer met echtgenote te Merauke ex Nederland. Controleur van E.*

voorshands te mijner beschikking te Merauke. Fullstop

Resident Zuid Nieuw-Guinea

Merauke, 2-11-'57

Wanneer ik dit bericht bij Van E. bezorg, krijg ik echt medelijden met hem. Hij begrijpt er niets van. Ik moet weer met hem mee naar huis omdat hij zegt deze klap niet alleen te kunnen verwerken. Vervolgens moet ik urenlang aanhoren hoe hij naar verklaringen zoekt voor deze 'plotselinge' maatregel. Uiteindelijk komt hij tot de conclusie dat de zwangerschap van zijn vrouw wel de reden moet zijn. Men wil haar natuurlijk niet in haar positie in deze negorij laten. Ik adviseer hem om het daar maar op te houden. Zijn vrouw zit er zelf wat gelaten bij en ik vraag me af of zij eigenlijk iets van de hele toestand begrijpt. Ik voel me bijzonder ongelukkig in deze dramatische situatie, waaruit ik pas kan ontsnappen nadat we een antwoord-radiogram hebben opgesteld, een smeekbede om toch vooral maar in Mindiptana te mogen blijven. De volgende (zondag-)morgen vroeg sein ik dit door aan Merauke. Takerubun, die met mij bij de radio zat toen bovenstaand bericht binnenkwam, heeft waarschijnlijk de Keiese clan wel ingelicht dat de houding tegenover de andere Europeanen snel gewijzigd moet worden nu hun 'beschermheer' het veld moet ruimen. Voor de Europeanen is het nieuws aanleiding voor een feestje waar ik met tegenzin en gemengde gevoelens aan deelneem. In de dagen daarop volgen bericht en tegenbericht, vraag en antwoord elkaar in snel tempo op. Het lijkt wel een feuilleton en iedereen die een radio met de juiste frequenties bezit kan meeluisteren en leedvermaak hebben.

Op 11 november komt resident Boendermaker nog eens poolshoogte nemen. Hij is in gezelschap van de chefs van de arts en van de politiecommandant, Dr. Bierdrager en de heer Bonzet. Zij landen met een Beaver op de kali Kao, voeren gesprekken met de direct betrokkenen en vertrekken rond het middaguur.

Aanleg van het vliegveld in

Mindiptana

De berichtenwisseling met Merauke gaat onverminderd door. Om te verhinderen dat de hele gemeenschap nog langer meegeniet van de inhoud daarvan vraagt Van E. mij om de 'gevoelige' berichten in het vervolg te coderen. Dit is niet alleen een tijdrovend werkje, het wekt ook grote irritatie bij de luistervinken. Direct nadat het eerste codebericht is verzonden krijg ik bezoek van de dokter en de politiecommandant met hun echtgenotes. Zij willen weten wat het bericht behelsde en als ik dat weiger te vertellen druipen ze verbolgen en dreigementen uitend af. Het venijn en de pesterijen richten zich nu ook op mij. De volgende dag al wordt mijn vuile wasgoed, dat ik tot dusver tegen betaling bij de vrouw van de politiecommandant kon afgeven,

ongewassen terugbezorgd met de volgende schriftelijke mededeling 'Vanaf heden ben ik niet meer genegen voor u de was te doen'. Ook de twee flessen ijswater die Van de Harst en ik dagelijks uit haar koelkast mochten ontvangen kunnen we verder vergeten!

Er ontstaat langzamerhand een situatie van totale anarchie. Van E. weigert dienst, maar blijft mij bezighouden met zijn verhalen en codeberichten.

Ik ben in feite al waarnemend HPB, maar dit is alleen niet formeel door Merauke bekrachtigd. De politiecommandant zegt niets meer met het HPB te maken te hebben. Hij lijkt zich in alles voor te bereiden op een echte munitie. Zo ontwapent hij midden in de nacht de gevangenisbewaarder (die wel eens op de hand van Van E. zou kunnen zijn?), houdt onder bescherming van enkele van zijn mensen via de bestuursradio een opruiend gesprek met zijn chef in Merauke, laat politiemannen de elektriciteitskabels bewaken tegen mogelijke sabotage door het HPB. De dokter geeft op eigen houtje de motorist opdracht het aggregaat tot na middernacht te laten draaien zodat de twee echtparen bij lamplicht een overdreven luidruchtig drinkgelag kunnen voortzetten.

Van der Harst probeert met kortsluiting de hele stroomvoorziening te onderbreken met als enig resultaat dat alleen wijzelf ineens in pikkedonker zitten. Ik ga uit hoofde van m'n functie de feestvierders vriendelijk vertellen dat het niet correct is om eigenmachtig het aggregaat langer te laten draaien dan normaal. Het komt bijna tot handgemeen. Zeker na mijn opmerking dat de 'dames', die hun mond weer flink roeren, er beter aan doen te zwijgen, omdat zij zich al veel te veel met de 'zaak' hebben bemoeid.

Op 19 november komt eindelijk het beslissende bericht uit Merauke voor Van E. dat hij de zaken aan mij moet overdragen en met de 'Sele' (motorboot met lichter)

naar Tanah Merah moet vertrekken. Na nóg een week vol idiote gebeurtenissen verlaat de familie Van E. onze post, juist op het moment dat ik de heer Kessler, die uit Tanah Merah is komen lopen, ophaal aan de overkant van de rivier.

Vanaf mijn aankomst op deze post heb ik geprobeerd zo evenwichtig mogelijk tussen verschillende partijen te manoeuvreren en me door niemand te laten beïnvloeden of inpalmen, maar inwendig ben ik bijzonder kwaad op al degenen in Nederland en Hollandia die hebben toegestaan dat deze gestoorde man voor de tweede keer is uitgezonden - terwijl hij al een voorgeschiedenis had - en dan ook nog op zo'n zelfstandige en verantwoordelijke positie is geplaatst. In het bijzonder de twee hiervoor genoemde families hebben zich van hun slechtste kant laten zien, maar de ellende is voornamelijk te wijten aan de onverantwoorde besluiten van hogerhand. Achteraf bevestigt Kessler dat Den Haag tegen het advies van Van Baal toch had besloten Van E. voor een tweede keer uit te zenden. In overleg met Boendermaker is toen maar gekozen voor een plaatsing in Mindiptana om aan te tonen dat dit niets kon worden. Voorwaar een beslissing met veel zeer kwalijke en pijnlijke gevolgen voor alle betrokkenen..

Nadat de heer Kessler voet aan wal heeft gezet, treden alle spelers uit het zojuist opgevoerde toneelstuk weer ter kennismaking naar voren. Wellicht een repetitie voor een volgende uitvoering? Hans Kessler stelt zich zakelijk en correct op. Hij is natuurlijk op de hoogte van de verwickelingen en intriges en zal moeten proberen orde op zaken te stellen. Waarschijnlijk heb ik een record gevestigd door binnen twee maanden na aankomst op m'n eerste post al waarnemend HPB/Onderafdelingschef te zijn. Maar ik ben blij dat iemand met meer ervaring in dit vak de verantwoordelijkheid weer van me overneemt.

Het was wel een leerzaam, maar zeker geen plezierig begin van mijn bestuurscarrière. Af en toe moest ik mezelf voorhouden dat niet ik, maar een aantal andere leden van onze kleine gemeenschap volkomen geschikt was. Dat was de enige manier om me te handhaven in een omgeving waar het meest absurde nog niet absurd genoeg was.

Nu breken drukke tijden aan. Na de stagnatie van de voorbije periode moeten plannen en begrotingen worden opgesteld en achterstallige werkzaamheden worden afgehandeld. Kessler haalt zijn vrouw op in Tanah Merah waar zij in eerste instantie was achtergebleven. Beebs is jong en charmant (al die vrijgezelle controleurs gaan tijdens hun verlof in Nederland duidelijk op jacht!) en hopelijk krijgt zij het in deze gemeenschap minder moeilijk dan haar zwangere voorgangster. Op kerstavond gaan we naar een korte protestantse dienst in de

politiekazerne en een nogal lange nachtmis in de 'kathedraal'. Deze vrij warme Kerstmis verloopt overigens rustig.

Het varkensfeest

Vlak voor het einde van het jaar komt het dorpshoofd van het dorp Koteremko toestemming vragen om een varkensfeest te organiseren. Ook vraagt hij om politiebescherming tegen eventuele ordeverstoorders. Kessler vindt dit een goede gelegenheid voor mij om er eens uit te zijn en stelt dat ik met de gevraagde politiedekking dat feest maar moet gaan bijwonen. Daarnaast zou ik kunnen proberen de daders op te sporen van een moord die eind november in het dorp Awemko is gepleegd. Twee broers zijn in hun boshut overvallen, gedood en verorberd. Als daders worden genoemd het dorpshoofd van Omkoeboen, genaamd Bamjap, en de mandoer van Agoepom.

En zo begin ik dan op zondagmorgen 29 december met vier man politie, Politieagent Inggiriop en de Veldwachters Woman, Baweng en Kakatu, tien dragers en mijn kok Dominicus aan m'n eerste echte patrouille. Om 8.15 uur vertrekken we uit Mindiptana via de Kamkaweg. Na drie kwartier komen we door Kakuna. Een aantal keren moeten we stoppen om de dragers, die het evenals wij op de hete Kamka flink te verduren hebben, ons in te laten halen. De laatste pauze is op het grote varkensfeestterrein buiten Kanggewot. Het is 14.45 uur wanneer dit dorp wordt bereikt en we de 'pasanggrahan' betrekken voor de overnachting.

Politie-escorte en dragers

De volgende morgen starten we weer bijtijds en komen in een uur bij de Kao-rivier waar het met één prauwtje anderhalf uur duurt voor we allemaal zijn overgezet en in het op de andere oever gelegen Winiktit zijn aangekomen. In de

middag arriveren we in Jomkoeboen, het eindpunt van de tweede dag. Tijdens een rondgang door het dorp komt een zekere Kambom bij mij met de klacht dat een door hem aan Oetmop verkocht varken nog steeds niet volledig is betaald. Het dorpshoofd wordt aangezegd vanavond met beide partijen in de 'pasanggrahan' te komen om het geval te bespreken. Om 21.00 uur zit echter alleen de schuldeiser al geruime tijd te wachten, het dorpshoofd noch de schuldenaar komt opdagen. Tenslotte wordt met behulp van twee agenten het gezelschap toch compleet gemaakt. Er wordt enige tijd gepraat zonder resultaat, zodat ik een datum (31-1-1958) afspreek waarop de schuld ad 1 *ot* moet zijn voldaan, waarmee men zegt akkoord te gaan. Men heeft nogal wat op het hart in het dorpje Jomkoeboen, want voordat we de volgende dag kunnen vertrekken verschijnt een verschrikkelijk krijgende vrouw die een dorpsgenote ervan beschuldigt de steen, die zij in haar tuin heeft begraven om een goede oogst te verzekeren, te hebben gestolen.

Terwijl vrouw A. staat te schreeuwen komt een al even hese vrouw B. er bij om haar onschuld te bewijzen met een soortgelijke steen als voorbeeld in haar hand. Deze doodgewoon uitzierende ronde kei lijkt mij een oplossing te kunnen bieden voor het probleem en juist wil ik voorstellen dat vrouw B. (die toch niet helemaal onschuldig lijkt), om de gemoederen tot bedaren te brengen, de steen maar aan A. moet geven, als de dames zelf al op die gedachte zijn gekomen. De steen wordt overgegeven en de schreeuwsters druipen af.

Dan komt het dorpshoofd nog vertellen dat Komejap uit Anoemjandit heeft bedreigd hem te zullen doden omdat hij zijn zuster, die aan Komejap ten huwelijk was beloofd, al aan een ander heeft gegeven. Komejap was namelijk niet vlot genoeg met de betaling van de bruidsschat, zo verklaart het dorpshoofd. Ik beloof in Anoemjandit met de teleurgestelde minnaar te zullen praten. Na een paar uur lopen bereiken we Anoemjandit, waar allereerst Komejap op het matje wordt geroepen. Deze zegt al een groot deel van de 'harta' te hebben betaald, maar de vrouw heeft hij nog steeds niet gekregen, zodat hij nu de goederen terug wil hebben. Ik 'adviseert' hem pijl en boog niet te gebruiken en samen met het dorpshoofd van Jomkoeboen, Warip genaamd, in Koteremko bij mij te komen om de zaak af te handelen. Dan komt men nog met het verhaal dat in een van de hutten een dood kind wordt bewaard. Inderdaad vind ik in de aangewezen paalwoning een soort draagbaar met een bundeltje bladeren ertussen. Enkele bewoners krijgen opdracht een graf te graven en zonder verdere dwang wordt zo de eerstgeborene van een jong echtpaar ter aarde besteld. In de loop van de middag komen we aan bij het dorp Koteremko, ons einddoel.

Voor een uitgebreide beschrijving van het ontstaan, de motieven voor en voorbereidingen van het varkensfeest kan verwezen worden naar de overdruk van de Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van 'Het Varkensfeest zoals het plaatsvindt in het gebied van de rivieren Kao, Moejoe en Mandobo' door R. den Haan. Ik wil hier beknopt weergeven welke indrukken ik op het varkensfeest in Kotoremko heb opgedaan. Dit feest kon, gezien de 31 varkens die er mee gemoeid waren, als een grote Atatbon beschouwd worden en vormde de kroon op het werk van dorpsheer Taroemop, die zich met zijn helpers jarenlang, en vooral de laatste maanden, intensief hierop had voorbereid. Ongetwijfeld heeft hij hiermee groot prestige gewonnen!

Op nieuwjaarsmorgen omstreeks 4.00 uur is het gedaan met de nachtrust wanneer de Awon Kombon - dit zijn degenen die bij de feestgever vlees hebben besteld en met het doodpijlen van de varkens zullen helpen - ketmon dansend het dorp binnenkomen. De ketmon is een dans waarbij men achter elkaar dravend een hoge fluittoon laat horen die veroorzaakt wordt door het opzuigen in plaats van het uitblazen van lucht tussen de lippen. Tegelijk maakt men met pijl en boog een kletterend geluid, doet men alsof men schiet. Plotseling wordt zo'n 'run' onderbroken door een gemeenschappelijke schreeuw om na een korte pauze weer dezelfde handeling uit te voeren, op die manier het doel steeds meer naderend. Vanaf 4.30 uur klinkt een eentonig gezang waarin men voornamelijk zinspeelt op het vlot toestromen van veel ots. Het gezang stopt als het begint te dagen en het tijd wordt om de varkens te gaan pijlen.

31 varkens op een rij

De Awon Kombon verzamelen zich voor het Atatbon (ook: feesthuis), waar ieder

op het afroepen van zijn naam een pijl in ontvangst neemt en zich vervolgens opstelt voor de hokken. Deze zijn gemaakt van verticaal in de grond gegraven dikke takken die zo een kleine ruimte vormen waarin het varken zich nauwelijks kan verroeren. Voor dit feest zijn er twee blokken met elk voldoende hokken voor alle beesten opgetrokken. Nu komt de *amin bon tibri* (magiër of functionaris die zich met waruk, de bovennatuurlijke zaken bezighoudt) in actie. Hij gaat met een van bovennatuurlijke kracht voorziene pijl naar het hok van het amin awon, schiet dit aan en trekt zich dan terug om de anderen de gelegenheid te geven de dieren stuk voor stuk te doden. En dan vindt een ware slachting plaats. Eén goed gericht schot, boven achter de linker voorpoot in het hart, kan dodelijk zijn. Maar dat lukt slechts een enkele keer. De meeste varkens ontvangen onder luid gegil twee of meer pijlen, waarna ze zwaar kreunend en rochelend hun einde gaan liggen afwachten. Dit 'opwindende' karwei - na elk schot slaken de omstanders een hoge kreet - duurt tot 9.00 uur, wanneer de hokken opengebroken en de varkens naar buiten gesleept worden. Als de beesten eenmaal onder het afdak van het feesthuis liggen, trekken de feestgever en zijn helpers zich terug. De andere aanwezigen zoeken een plaatsje op de grond rond het feesthuis en er wordt alleen nog fluisterend gesproken. Na enige tijd verschijnt de magiër met zijn helper weer en begint de varkens met een of ander heilzaam middel te bewerken. In de wonden wordt een oba gedaan opdat de dieren maar goed dik mogen zijn; hij wrijft wat over de lichamen en snijdt vervolgens met een bamboemesje van elk slachtoffer een stukje uit de wonden, van de snuit of de oren. Deze stukjes vlees neemt hij met wat haren mee het feesthuis in waar het geheel wordt geroosterd. Om 10.30 uur wordt de stilte eindelijk verbroken.

Van alle kanten komt men aandragen met stukken boomschors, bananenbladeren en sago. De eerste varkens worden aan stukken gesneden en men sprenkelt bloed over de met sago bestrooide boombast. Daarop legt men lappen vlees en dan kan worden begonnen met het bereiden van de hier zo geliefde djok. Dit gebeurt door één helft van de boomschors dicht te klappen over de andere helft en het zo verkregen pakket boven het vuur te hangen tot de inhoud gaar is. Om vier uur in de

De magiër aan het werk

middag krijgen de buiten het dorp wachtende gasten, die daar al heel de dag hebben gezeten, het sein dat ze verwacht worden. Dit betekent dat nu gedurende ruim anderhalf uur van alle richtingen de mensen komen toestromen. Allereerst de vrouwen met ladingen voedsel en vervolgens de ketmon dansende mannen. Iedereen gaat in de richting van het feesthuis, waar vanaf het dak de feestgever hen verwelkomt, vertelt welk 'hoog' bezoek is gekomen en oproept het feest vooral niet in de war te schoppen. Wanneer iedereen binnen is kan de verkoop van het vlees beginnen. Ik krijg een lever cadeau en kan een achterpoot kopen, bij gebrek aan ots voor vijf guldens. De politie koopt een kopstuk waaraan ook de voorpoten zitten voor vier ots. In de loop van de avond begint men op diverse punten van het feestterrein te dansen, terwijl boven talloze vuren het vlees hangt te sudderen. Het dansen gaat vergezeld van het slaan op trommen en het zingen van op den duur vrij eentonige liederen die betrekking hebben op de varkens, de milde feestgever, het Bestuur enz. De hele nacht gaat dit zo door tot het begint te dagen. Dan komt iedereen in de weer voor de voedselbereiding. Water en hout wordt gehaald en waar dit al niet is gebeurd wordt vlees boven het vuur gehangen. In de loop van de dag komen Warip en Komejap weer in verband met de bruidsschatkwestie bij mij. Na lang wikken en wegen gaat Komejap akkoord met een schadevergoeding van twee ots, die ter plekke door Warip worden betaald. Op deze tweede dag wordt ook handel gedreven in alle mogelijke artikelen zoals kettingen van varkens- en hondentanden, rollen tabak uit eigen tuin, draagnetten en grasrokjes. Ook de toko barang, o.a. vishaakjes, bijlen en textiel, verwisselt van eigenaar en het zijn vooral de ex-Soronggangers, degenen die voor de oliemaatschappij hebben gewerkt, die deze waren aan de man

proberen te brengen. Ik breng een bezoek aan het feesthuis dat tot aan de nok is gevuld met sago en pisang, terwijl als bijzondere attractie aan de palen van het huis in alle richtingen kronkelende slangen zijn opgehangen. Ze zijn mooi gekleurd, vaak een paar meter lang en een arm dik. Het is in het huis een komen en gaan, voedsel wordt ontvangen en even later gaat er weer een partij de deur uit. Dit is wat we op het feest voortdurend zien, het hoofdmotief: gift en tegengift. Ondanks de regen gaat ook de tweede nacht het feest onverminderd door. Bij het schijnsel van fakkels voert men zijn dansen uit die alleen worden onderbroken om zich even te warmen bij het vuur onder het genot van een stuk vlees. En zo loopt het feest teneinde; zodra het begint te dagen maken veel gasten zich al gereed voor vertrek.

Ook voor ons wordt het tijd de terugweg te aanvaarden en na de feestgever een pluim te hebben gegeven voor de organisatie laten we Koteremko achter ons met een 'voldaan' gevoel. We steken de kali Kao over ter hoogte van Woropko. Het overzetten gebeurt hier met een tweelingprauw en gaat zo iets sneller dan op de heenweg. Het valt op dat de bevolking hier nog altijd bezig is om de Kamkaweg, die vanaf Mindiptana tot hier loopt, verder door te trekken. Bij de zaagstelling ligt een voorraad hout gereed voor transport naar Mindiptana. Men wacht nog steeds op de komst van het bestuur, dat wil zeggen op de opening van de Districtspost Woropko; de terreinen voor de op te zetten gebouwen liggen al lang gereed. Wat me ook opvalt is dat de regengmeter steeds voller wordend staat te wachten tot de onderwijzer terug komt van vakantie om hem af te tappen, terwijl zoiets toch gewoonlijk dagelijks moet gebeuren. De volgende dag zijn we weer terug in Mindiptana.

Binnenkomst trommelende gasten

Ik breng verslag uit aan Kessler over het varkensfeest en andere zaken waarop moest worden gelet. Over de moord te Awemko wist men ons in Koteremko

weinig te vertellen. De daders en eventuele getuigen lieten zich wijselijk niet zien op het feest. Van de mensen die uit de buurt van de bewuste dorpen kwamen hoorden we dat de bewoners ervan zich in het bos schuilhouden. Verder was het mij opgevallen dat er in de dorpen die op de heenen terugreis werden aangedaan zo weinig vuiligheid en afval te bespeuren was. Alleen de huizenbouw verdient de nodige aandacht; de meeste huizen en bijgebouwen moeten dringend een of andere reparatie ondergaan, oude onbewoonde krotten moeten worden opgeruimd. Zo zag ik in Tominap als herinnering aan een vroeger varkensfeest de omgevallen en half verrotte resten van enige verblijven, wat in het bos niet zo erg is maar in het dorp een slordige indruk maakt. Ook op de posthuizen is wel wat aan te merken; in Koteremko moest tijdens ons verblijf het dak nog worden bijgewerkt en in Kanggewot liep men kans door de vloer te zakken of met deur en al naar buiten te vallen. Gezien de veel voorkomende verwaarloosde wonden, zou het misschien raadzaam zijn om naast de framboesia- en lepratournees die de Gouvernementsarts maakt, een ziekenverpleger (of oppasser) regelmatig de dorpen te laten bezoeken om deze wonden te behandelen en de nodige voorlichting over hygiëne te geven. Het plan om binnenkort met de politiepatrouille die te Woropko in bivak gaat een 'mantri' DVG mee te sturen is al een stap in deze richting. Ik heb ook kennis gemaakt met de veel besproken Kamkaweg. Hoewel het geen pretje is om deze weg onder de brandende zon lopend te moeten afleggen, lijkt het onjuist om de inspanningen die de bevolking zich bij de aanleg ervan heeft getroost, zomaar ongedaan te maken door de weg af te keuren voor autoverkeer. Door het afgraven van enkele te steile hellingen en het verbeteren van enkele vrij scherpe bochten, alles bij elkaar ongeveer 10 te verbeteren punten, zal autotransport zeker mogelijk zijn.

Feestelijk uitgedoste gasten

Begin januari komt Hermans in Mindiptana langs. Na een kort verlof in Merauke loopt hij terug naar zijn post in de Sibilvallei. Dit is een afstand van 150 km over steeds zwaarder wordend terrein die je te voet in gemiddeld 12 dagen aflegt. Omdat ik via de radio steeds betrokken ben bij de droppings in de Sibil, is het plezierig om elkaar ook eens in levende lijve te ontmoeten. Bovendien heeft de resident me gezegd dat ik na een periode in Mindiptana waarschijnlijk word overgeplaatst naar Sibil. Nu kan ik dus al de nodige informatie van Hermans krijgen. Hij blijkt een gezellige Limburger die prachtig over zijn ervaringen kan vertellen. Het lijkt me een heel avontuur om een poosje met hem te werken in dit vrijwel onbestuurde gebied, dat grotendeels wit is op de kaart.

In Mindiptana heb ik voorlopig nog genoeg werk. Voor de aanleg van het vliegveldje is het ene moment wel, en het andere geen geld. Ons kantoor bemiddelt ook bij de werving van koelies/arbeiders voor de oliemaatschappij, dat wil zeggen dat we toezien op een ordelijk verloop en dat iedereen behoorlijk wordt gekeurd. Ook de rechtbank houdt regelmatig zittingsdagen, waarop zaken voorkomen uiteenlopend van diefstal, schaderegelingen, tot verkrachting en moord, al dan niet gepaard gaand met het oppeuzelen van de slachtoffers. Met de komst van Kessler is er geen definitief einde gekomen aan de tweedracht die onder Van E. was ontstaan binnen de kleine gemeenschap, ondanks zijn positieve en zo objectief mogelijk benadering van de verschillende dwarsliggers. Dat de elektriciteit regelmatig uitvalt is duidelijk het gevolg van opzettelijke nalatigheid van Vitalis. Die speelt de beledigde onschuld als hij daarop wordt aangesproken. Nog bonter maken het de vrouwen van de dokter en de politiecommandant door bij Kessler te komen klagen dat Sneep de schuldige is. De dokter doet daar nog een schepje bovenop en zo heb je eenvoudig de poppen weer aan het dansen. Ondanks de goede bedoelingen van Kessler ontploft hij af en toe bijna van woede over zoveel intriges.

Mijn uit Hollandia meegebrachte poesje krijgt last van een soort stuiptrekkingen en na enige dagen is dat niet meer om aan te zien. Malaria (kan een poes dat hebben?) is het niet, want toegediende kininepilletjes halen niets uit. In het ziekenhuis kunnen ze ook niets vinden, dus raden de zusters (nonnen) me aan haar maar te verdrinken. Een spuitje geven doen ze niet. Omdat ik daar toch moeite mee heb, belasten zij zich hiermee. Als ik na enige tijd kom informeren vertelt Zr. Bertilla me dat de poes in de kattenhemel is. Ze is mee naar de rivier gegaan om er persoonlijk op toe te zien dat alles goed verliep!

Het klimaat in Mindiptana is heel drukkend en vermoeiend en maakt je enorm

dorstig. De bieromzet van de Chinese tokohouder is dan ook navenant. Ik trek veel met het echtpaar Kessler op. Zij hebben met hun meegebrachte inboedel hun huis heel gezellig ingericht. Heel wat anders dan ons vrijgezellenhuis. Na alle ellende en ergernis, veroorzaakt door het optreden van een paar families, is het een verademing te ontdekken dat er ook nog normale mensen zijn. Toch vind ik het niet echt spijtig wanneer ik uit Merauke de opdracht krijg om naar de Sibilvallei te vertrekken. Na m'n bescheiden bezittingen te hebben gepakt kan ik eind april op weg naar m'n nieuwe standplaats.

Einde van het stenen tijdperk - Het Sterrengebergte

Nol Hermans na aankomst in de
Sibilvallei

Voordat ik mijn overplaatsing naar de Sibilvallei ga beschrijven, wil ik eerst ingaan op de aanleiding voor de recente opening van deze bestuurspost in het tot dusver onbestuurde exploratiegebied. Dat was het verzoek dat de voorzitter van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (K.N.A.G.) Professor H.J. Lam in maart 1955 indiende bij de gouverneur van Nederlands Nieuw-Guinea om in te stemmen met een wetenschappelijke expeditie naar een van de weinige nog niet in kaart gebrachte gebieden op deze aarde. Doel was het Sterrengebergte, het meest oostelijk gelegen deel van het centrale bergland van Nederlands

Nieuw-Guinea. Ten westen hiervan ligt het gebied rond de Baliemvallei en ten oosten loopt de grens met voormalig Australisch Nieuw-Guinea.

Ter voorbereiding van deze expeditie moest een aanlooproute naar het gebied worden verkend en de mogelijkheid om er een vliegveldje aan te leggen worden onderzocht. Zonder vliegveld zou een expeditie van enige omvang vrijwel onuitvoerbaar zijn. Hiervoor werd de hulp van het gouvernement ingeroepen. De gouverneur droeg de bestuursambtenaar in het Mujugebied, een onderafdeling gelegen ten zuiden van het Sterrengebergte, op om een verkenningstournee naar het gebied te maken.

Enige gegevens over de toegang tot het gebied dateerden van 1939, toen een mijnbouwexpeditie de voet van het centrale bergland had bereikt en bivak had gemaakt in een vallei, die men had genoemd naar de hier stromende Sibilrivier. Deze vallei werd het reisdoel. Het onderafdelingshoofd van de Muju, Pim Schoorl, en zijn assistent Nol Hermans zouden deze eerste tocht naar de Sibil uitvoeren.

De eerste tocht naar het Sterrengebergte

Op 14 november 1955 vertrekt vanuit Mindiptana onder leiding van onderafdelingshoofd Schoorl een expeditie, waarvan 60 dragers, 16 Papoea politiemannen, Hermans en pater Putman deel uitmaken, in noordelijke richting. Kort daarvoor is in het bos een weg opengekapt van ongeveer 40 kilometer lengte over de waterscheiding Kamka, die de scheiding vormt tussen de Kaorivier en de Mujurivier. Waterscheidingen zijn vaak belangrijke verbindingroutes, omdat dan de bergrug gevolgd kan worden zonder steeds te moeten afdalen naar het rivierdal om vervolgens weer naar boven te klimmen. Waterscheidingen hebben dan ook namen.

De weg is aangelegd in de hoop dat men in het gebied ooit met een jeep goederen zal kunnen vervoeren naar het 40 km noordelijker gelegen Waropko, de toekomstige standplaats voor een districtshoofd. Deze Kamkaweg te voet afleggen in de brandende zon, zonder enige schaduw, is een ware kwelling. De lokale bevolking mijdt de weg zoveel mogelijk. Zij lopen liever door het bos. Die ochtend heeft de expeditie geluk want het regent.

kaart: www.natuurinformatie.nl

De afstand tot het plaatsje Mana, 25 km verderop, wordt in een normaal tempo afgelegd, ook al hebben de dragers een blik met ruim vijftien kilo voedsel op de rug mee te sjouwen. Dat voedsel is een reserve voor het verblijf in het bergland voor het geval dat er onvoldoende lokaal voedsel zoals zoete aardappelen en keladiknollen (taro) voor de dragers en de andere expeditieleden te krijgen zal zijn.

Op dinsdag 15 november 1955 worden over de Kamka de resterende 15 km afgelegd tot het plaatsje Waropko. Dat dorp ligt op een bergtop met een schitterend uitzicht over de bergen die het uiteindelijke doel van de tocht zijn. In Waropko wordt gerust. De familieleden die de dragers tot hiertoe hebben vergezeld nemen nu afscheid van hen. Ze zijn merkbaar onrustig omdat ze weten dat de tocht door onbekend gebied zal gaan. Een gebied waarvan men vermoedt dat er mensen wonen met staarten, mensen die er heel anders uitzien dan zijzelf en waar van alle kanten het gevaar op de loer ligt.

Expeditieleider Schoorl heeft besloten om een kortere route te volgen via de heuvelruggen Die liggen echter haaks op de looprichting. Dat betekent dus voortdurend klimmen naar de heuveltop, waarop meestal een dorp ligt, om vervolgens af te dalen naar de rivier, enzovoort. Meestal kan men op een afstand van niet meer dan een paar kilometer hemelsbreed het volgende dorp op de andere heuveltop zien liggen. Het vergt echter een hele dagmars over smalle dichtbegroeide bospaden, gebruikt door de dorpsbewoners, maar vaak opgehouden door varkens, om er te komen. Deze bospaden lopen zigzaggend naar de rivier, die met behulp van boomstammen of een kano wordt overgestoken, waarna de klim naar de volgende top via een slingerpaadje zich herhaalt.

De regenval in dit gebied is zeer hoog; het regent bijna iedere nacht. De neerslag in het nabijgelegen plaatsje Ninati bedraagt meer dan 6000 mm per jaar, met als gevolg niet alleen de bospaden moeilijk begaanbaar zijn door de modder, maar dat het ook wemelt van de bloedzuigers, die je werkelijk lijken te bespringen om zich aan jouw kostbare bloed te goed te doen. Tijdens looppauzes en 's avonds in het bivak is men dan ook druk om dit ongedierte, dat zich meestal vastzet op de benen, met behulp van tabakssap, een brandende sigaret of een paar druppels jenever te verwijderen. Domweg van het lichaam aftrekken veroorzaakt vaak moeilijk te genezen wonden. Het vocht van de bloedzuiger werkt ontstollend waardoor men snel een tropenzweer heeft opgelopen.

De boomstammen over kleine riviertjes zijn door het vocht uitermate glibberig. De dragers, die op blote voeten lopen, hebben met hun tenen beter houvast dan degenen die op schoenen lopen. Daarom trekken de Papoea politieagenten soms hun kistjes een poosje uit. De Europeanen glijden er zo goed mogelijk overheen. De dragers hebben het trouwens niet gemakkelijk; voor sommigen zijn de vrachten te zwaar of ligt het tempo te hoog. Het komt voor, dat dragers spoorloos verdwijnen of dat zij zich ziek melden. Die laatsten gaan dan terug en nieuwe dragers worden gerekruteerd in de dorpen langs de route. In de dorpen Tawenokpit, Tumutu en Kwitbon wordt overnacht, waarna aan de noordgrens van het Mujugebied Ikjan wordt bereikt, het laatste dorp in bestuurd gebied bereikt.

De Kamkaweg tussen Mindiptana en Waropko

Op dit dorp heeft enige maanden terug een aanval plaatsgevonden. Errengmen, de gids van deze expeditie, had drie vrouwen. Toen hij op een dag op familiebezoek ging in Kaletbin, enkele uren lopen ten noorden van Ikjan, trof hij in een huis een vrouw aan die alleen was en die hem vroeg haar hoofd kaal te

scheren ten teken dat zij zijn geliefde wilde zijn. Errengmen deed wat hem gevraagd werd en ontvoerde de vrouw vervolgens naar Ikjan. Toen de echtgenoot thuiskwam en zijn vrouw niet aantrof, was deze zeer verbolgen en eiste zijn vrouw terug. Errengmen weigerde. Hij betaalde wel een bruidsprijs, maar de man nam hiermee geen genoegen. Enige tijd later vond er een ander voorval plaats.

Toen Kononsiap, ook een inwoner van Ikjan, met het zoontje van een andere man terugkeerde uit Mindiptana, werd het jongetje ziek en overleed terwijl Kononsiap aan het jagen was. Bij terugkeer in Ikjan verdacht de vader van het jongetje Kononsiap van zwarte magie (waroek) en hij zond daarom op wraak. Hij ging naar Kaletbin om er een huurmoordenaar te zoeken, die Kononsiap zou kunnen vermoorden. Huurmoord komt in het Mujugebied veel voor.

De man die zijn vrouw aan Errengmen was kwijtgeraakt zei tegen de vader, dat hij in Ikjan ook nog een appeltje te schillen had. Hij stelde een moordpartij voor, waarbij niet alleen Kononsiap, maar ook Errengmen zou moeten worden omgebracht. Vervolgens werd begonnen met het voorbereiden van de aanval. Tot hoog in de bergen werden mensen ingehuurd. Op een septemberdag in de vroege morgen werd Ikjan overvallen. Enkele vrouwen werden vermoord en een paar andere ontvoerd. Errengmen en Kononsiap hadden echter bijtijds onraad geroken. Op een varkensfeest waar zij waren geweest, was er namelijk een sagobal aan de feestgangers doorgegeven ten teken dat een grote huurmoord werd voorbereid. De aanstaande aanval was dus een publiek geheim, maar niemand moest het wagen er over te spreken. De beoogde slachtoffers voelden echter nattigheid en waren Ikjan ontvlucht toen de aanval plaatsvond, evenals twaalf dragers van de expeditie, die ook op dat varkensfeest waren. Zij allen ontsprongen dus de dans.

Met genoemde Errengmen als gids trekt de karavaan op 18 november verder in noordwestelijke richting en verlaat daarmee het bestuurd gebied. Sommige riviertjes op de route, zoals de Aborom en Wali, zijn smal en gemakkelijk doorwaadbaar, maar in de snelstromende Njioem staat het water zo hoog, dat er een boom moet worden geveld om als brug te dienen. Na de rivier een tijdlang te hebben gevolgd loopt er een pad omhoog naar de waterscheiding waarop het genoemde dorp Kaletbin ligt. Het gehucht bestaat uit een aantal paalwoningen. De bewoners zijn van onze komst op de hoogte gesteld. Zij gedragen zich schuw en argwanend, maar zij hebben wel sago geroosterd voor de dragers.

De expeditie bereikt nu de voet van het bergland; de rivierbodems zijn steeds meer bedekt met rolstenen. De voortgang wordt door het zware terrein en de

voortdurende regenbuien vertraagd. De route gaat van gehucht naar gehucht. In de dorpjes wordt doorgaans voldoende voedsel aangeboden dat wordt geruild tegen tabak en spiegeltjes. Op 21 november staat de expeditie voor de rivier de Kao, die hier een bocht naar het oosten maakt. De plaatselijke rotanhangbrug is onlangs verstevigd. Toch kan hij maar één persoon per keer 'dragen' zodat de oversteek vijf lange uren kost.

Kotanon, de andere gids, vertelt hoe de Kaorivier is ontstaan. Op de ochtend nadat de mensen, die aan de oorsprong van de Kao woonden, hun eerste heilige varken hadden gegeten, kwam er een hond met een natte snuit thuis. Water was nog onbekend en een kleine hagedis ging stiekem op onderzoek naar de plek waar de hond dat water vandaan had gehaald. Het keerde een blad van een boom om, dat op de grond was gevallen, en vond daaronder water. Na terugkeer vertelde de hagedis van zijn vondst. Alle bewoners gingen vervolgens mee en dronken van het heldere water. Men ging er hout kappen, de bron werd omheind en hoe meer er werd gekapt en omheind, hoe sterker het water begon te stromen. In het water verschenen ontelbare visjes en ook een grote 'ikan babi'. Die probeerden zij te pijlen, maar het beest zwom verder alsof er niets was gebeurd. Vervolgens maakten zij een speer waarmee zij het beest raakten. Maar het beest dook onder met alle andere visjes en de bron droogde uit. Over en weer beschuldigde men elkaar en men had spijt van de schietpartij omdat het water was weggelopen naar de Birak (de Fly-rivier) en de Tsjiop (de Digoel-rivier). Enige tijd later hoorden zij uit het oosten een aanzwellende waterstroom naderen, die op zijn weg mensen en dieren meesleurde. Ook Konowoktem dreef mee, maar hij wist bij Dienienkapa aan wal te komen, waar hij zich vestigde. Hij werd de stamvader van de bewoners van de bovenstroom van de Kao-rivier. De rivier werd zo genoemd omdat een grote vogel, die boven het water bleef vliegen, steeds Kao Kao riep. Omdat veel mensen en dieren omkwamen bleef het gebied dun bevolkt en onherbergzaam.

Vanaf de Kao-rivier gaat de tocht in noordwestelijke richting naar de Niandit, de hoofdwaterscheiding tussen de Kao en de Digoel-rivier. Er volgt een loodrechte afdaling, daarna een langzaam aflopende bergrug tot aan de Digoel-rivier, waarlangs de route verder loopt. De Digoel is hier een brede snelstromende rivier. Op 22 november 1955 wordt om 2 uur in de middag de Iwoer-rivier bereikt. De expeditie passeert de boomwoning van Nongtetmen, die in het noordelijk Mujugebied bekend staat als een belangrijk oorlogs-hoofd. De Iwoer blijkt

doorwaadbaar wat een flinke tijdsbesparing betekent. In Koekoebi, waar de Katemtaman (Katemmensen) wonen, voegt Tajongmen, ongetwijfeld de belangrijkste man in dit gebied, zich bij de expeditie die hij verder naar de Sibilvallei zal begeleiden. De aankomst van de vreemdelingen veroorzaakt nogal wat opschudding bij de Katemtaman. De mensen zijn heel schuw, gooien hun pijl en boog weg ten teken dat zij vrede willen en brengen de knokkelgroet. Daarbij wordt de wijsvinger van de te begroeten persoon tussen wijs- en middelvinger genomen waarna beiden hun vingers hard terugtrekken zodat een knalletje wordt gehoord. Het blijkt een gebruikelijk begroetingsceremonieel in het bergland te zijn.

Tajongmen

Het valt op, dat de dragers van het noordelijke Mujugebied moeiteloos kunnen praten met de Katemtaman. Andere overeenkomsten zijn de varkensfeesten en het gebruik van het dopje van de mangavrucht als penisbedekker. De bevolking biedt als voedsel plantanen (bakbananen), bataten en sago aan, waarvoor zij in ruil scheermesjes en spiegeltjes ontvangen. De gouvernementstabak is niet erg gewild. Waarschijnlijk vindt men de eigen teelt lekkerder.

De rotan hangbrug over de Digoel-rivier, die op dit punt ongeveer 40 meter breed is en snelstromend, blijkt aan reparatie toe te zijn. Veel verbindingen hangen los. Het herstel kost weer de nodige tijd evenals de oversteek zelf. Niet alle dragers hoeven trouwens over te steken, want nu er voldoende voedsel is opgevoerd, kan een aantal weer terugkeren naar Mindiptana. Het traject wordt nu heel zwaar. Op

deze grotere hoogte is geen atap (palmblad) als dakbedekking van de bivaks meer voorhanden, zodat wordt overgegaan op het gebruik van tentzeilen.

Voorzichtig worden de eerste contacten gelegd met de bergbewoners. Zeer schuw, voetje voor voetje komen zij dichterbij, betasten de blanke expeditieleden en fluiten tussen hun tanden van verbazing als zij het sluike haar voelen.

Tajongmen wordt ziek en keert terug naar Koekoebi. Hij wordt voor de verdere tocht vervangen door twee nieuwe gidsen. Enige bergbewoners komen aanzetten met een gevlochten touwtje, dat om het been van de pastoor wordt gepast. Vervolgens wordt datzelfde touwtje om het buikje van een kindje gewikkeld. Tot hun grote verbazing blijkt dat de omvang van beide lichaamsdelen dezelfde is. Hilariteit alom.

Op de plaats waar de Digoel in een nauwe kloof duikt gaat de expeditie de berghelling op. De stijging is in twee uur tijd 450 meter en eindigt in een droog dal, het begin van het karstgebied. De kenmerken van de kalksteen, doorlatendheid en een onregelmatig gevormde bodem manifesteren zich heel direct. Er is nauwelijks meer (drink) water te vinden en de scherpe stenen zijn pijnlijk voor de voeten van de dragers. Maar gelukkig komen we steeds dichterbij het einddoel. Er volgt nog een flinke klim naar het dorpje Ariemkop, een idyllisch plaatsje aan de voet van een bergrug. De paden zijn met gras begroeid en de huizen staan in groepjes verspreid. Tegen de berghellingen liggen de tuinen en hekwerken houden erosie tegen.

Rotanhangbrug over de Digoel rivier (Ok Tsjiap)

Op 28 november trekt de karavaan vanaf Ariemkop langs de helling van de berg Ariem naar een vlakte waarin dolinen, typische karstverschijnselen, duidelijk zichtbaar zijn. Het zijn grote trechtervormige kuilen, de een water doorlatend, de ander dichtgeslibd, soms lijken ze op het begin van een riviertje.

Het terrein is dicht bebost en de met gras begroeide paden worden kennelijk druk belopen. Na een tijdje gaat de bodemstructuur over in een witte leemgrond en verandert het landschap in grote velden met schaarse rietachtige begroeiing. Om 11 uur in de ochtend bereikt de expeditie de Ok Sibil, een ondiepe rivier waarin het koele, heldere water kalm over de bedding van rolstenen kabbelt. Op de noordelijke oever van de Sibil wordt bivak gemaakt. De bevolking reageert aanvankelijk nogal opgewonden en angstig op de komst van zoveel vreemdelingen, maar al gauw is er goed contact en wordt er voedsel aangeboden, voornamelijk bataten en suikerriet.

Pater Putman, een moeilijk man die zich permanent lichamelijk verwaarloost, moet met een zware aanval van malaria in het bivak blijven. Ook een aantal dragers heeft hoge koorts; de zware tocht, de onzekerheid en de angst voor het onbekende eisen hun tol. De nieuwsgierigheid van de Sibilbewoners, die in het bivak rondlopen, alles bekijken en hun bevindingen onderling bespreken, maakt de dragers extra achterdochtig. Zij zijn bang voor een overval en willen dat de Sibillers op enige afstand worden gehouden. De bestuursambtenaren weigeren in te gaan op dit verzoek omdat daardoor de Sibillers weer achterdochtig zouden kunnen worden. De Sibilvrouwen blijven trouwens wel beneden in de batatentuin en laten het ruilen van voedsel aan de mannen over. Maar zij willen de vreemdelingen wel van dichterbij bekijken en roepen naar boven dat de 'tuans' te voorschijn moeten komen. En dat gebeurt dan ook.

De vreemdelingen lijken wel reuzen vergeleken met deze pigmoïde bergbewoners en ze zijn zo wit als bij hen slechts een enkele albino wit is. De vrouwen zijn gekleed in grasrokjes, die laag op laag van hun middel afhangen; de mannen dragen de ook elders in het bergland gebruikelijke peniskoker die is gemaakt van een dunne, lange, een beetje gekromde, gedroogde kalebas. Zowel de mannen als de vrouwen hebben altijd een draagnet bij zich; de eersten voor kleine zaken zoals hun tabak, de vrouwen voor zwaardere lasten zoals een baby en/of een speenvarkentje en producten uit de tuin zoals bataten, keladi of suikerriet. Anders dan de vrouwen tooien de mannen zich met allerlei versieringen, zoals plukjes haar beplakt met rode klei, een bosje casuarisveren op het voorhoofd of een muts

van koeskoesvel. Enkele jongemannen hebben in hun haar verlengstukken gevlochten waaraan een geboetseerde kleiknops is gehangen als teken dat zij zich in de initiatieperiode bevinden. Sommige mannen hebben hun gezicht met rode klei ingesmeerd. In gaten op hun neus en in het neustussenschot zijn versieringen aangebracht in de vorm van stokjes, scharen van torren en steentjes. Ook de oorlellen zijn doorboord. Jongeren dragen er een stokje in. De oorlellen van ouderen zijn vaak zo uitgerekt dat er wel een hele bamboeknoop in past. In enkele gevallen is de lel uitgescheurd en worden de losse einden in een knoop over het oor gelegd.

Evenals in het Mujugebied is ook in de Sibil de kaurischelp een betaalmiddel. De Muju's zijn echte handelaars en stellen dan ook dat de waarde van de schelpen in de Sibil minder is omdat ze meer afgesleten zijn. Met hun meegebrachte handelswaar zoals ijzeren bijlen en bogen van hout van de niboengpalm, die zij vooral ruilen tegen bundels tabak uit het bergland, doen zij goede zaken.

Een transactie: 2 ots voor een parang

Samen met een paar dragers gaan Schoorl en Hermans uit op verkenning van het terrein dat grenst aan de Ok Sibil. Op ongeveer een uur loopafstand bereiken ze het dorp Betabib, dat op een heuveltop ligt, vanwaar men een goed uitzicht heeft over de vallei. Betabib telt 18 huizen, die dicht op elkaar zijn gebouwd.

Ze staan in een kring, op paaltjes 50 tot 75 cm boven de grond en de ronde wanden zijn van stukken ruw hout, die met lianen aan elkaar gebonden zijn. Het dak is bedekt met bladeren. De vloer is bedekt met boombast en in het midden is

een vuurplaats. 's Nachts liggen de bewoners in een kring met de voeten naar het vuur. Er is geen afgescheiden ruimte voor de vrouwen, zoals in het Mujugebied. Ook de andere dorpen liggen op hoger gelegen gedeelten van de vallei. Langs de rivier is geen bewoning omdat het daar te moerassig is. Bovendien treedt de rivier vaak buiten zijn oevers.

Om de mogelijkheid voor de aanleg van een vliegveld langs de Sibilrivier te onderzoeken worden in de rietvelden van de rivieroever gangen gekapt. Worden er in die gangen kuilen (dolinen), moerassige delen of meanders van de rivier aangetroffen, dan worden de gangen telkens verlegd totdat het langst mogelijke stuk is open gekapt. Dit veld A. is maximaal 860 meter lang en 40 meter breed.

Een zoektocht in meer oostelijke richting naar een geschikt terrein levert geen resultaat op omdat het terrein te bebost en vooral te geaccidenteerd is. Het plan om ook in noordelijke richting nog een verkenning uit te voeren, ondervindt van verschillende kanten tegenwerking. De Katemgidsen geven er de brui aan; de Mujudragers worden ook bang gemaakt met verhalen van de Sibillers over verboden plaatsen en over voedselverboden. Zij willen zo'n hachelijk avontuur niet aangaan en beginnen steeds meer te mopperen. En ook de Sibillers voelen er niet voor om verder te gidsen, want naar hun zeggen wonen er in die richting geen mensen. Dan valt het woord 'kanong', dat zoveel betekent als 'verboden' of 'kan niet'. Uiteindelijk is alleen Saboentok uit het dorp Toelo bereid om als gids mee te gaan. Op 3 december vertrekt hij samen met Schoorl, Hermans, Putman en enige dragers en agenten naar het noorden. De tocht lijkt niet onder een gunstig gesternte van start te gaan. Putman is lastig als altijd en ook nog dodelijk vermoeid en de dragers zijn angstiger dan ooit.

Eerst volgt men de Katemrivier tot het dorp Lewengbon, waar de bewoners niet uit hun afgesloten huizen komen. De route leidt naar een hoogte van 2000 meter, vanwaar men een prachtig uitzicht over de Sibilvallei heeft. De gids uit Lewengbon laat het al snel afweten, het klimmen gaat steeds moeizamer, de temperatuur gaat vooral 's nachts flink omlaag en Putman wordt weer ziek evenals een aantal dragers. Die klagen bovendien dat ze alleen bataten en geen rijst en vis te eten krijgen. Na een flinke klim bij een waterval aangekomen gaan de dragers er vandoor. Zij hollen met de blikken met voedsel en uitrusting op hun rug naar beneden. Hermans alarmeert Putman met de opmerking dat ze nu 'aan de heidenen zijn overgeleverd', waarop de pater toch zijn nut bewijst door met zijn zieke lichaam door de waterval glibberend en uitglijdend achter de dragers aan te gaan. Wanneer hij hen heeft achterhaald scheldt hij ze de huid vol en

weerhoudt hen van een verdere vluchtpoging. Tussen de Aisjèk en de Katemrivier wordt een eventueel voor vliegveldaanleg geschikt terrein B. opgemeten dat maximaal 1100 meter lang en 60 meter breed is.

Schoorl wil de tocht in noordwestelijke richting vervolgen om een derde mogelijkheid, terrein C., te onderzoeken, maar gelet op de stemming onder de dragers lijkt dat niet raadzaam. Hij geeft dan ook met grote tegenzin opdracht om terug te keren naar de Sibilvallei. Hermans is opgelucht. Vanuit de Sibilvallei wordt de terugreis naar de standplaats Mindiptana aanvaard.

Het kost geen enkele moeite om de dragers in beweging te krijgen, want ze willen dolgraag weg uit deze voor hen onbekende omgeving. Besloten wordt een kortere terugweg te nemen. Niet over de berghellingen van de heenweg, maar door de waterscheiding de Niandit tussen de Kao en de Digoel te volgen. Na een poos de waterscheiding te hebben gevolgd, adviseren de gidsen toch weer om van de route af te wijken. Er zou geen pad lopen over de waterscheiding, omdat het er te steenachtig zou zijn. Een zijrivier van de Kao, de Oesoen, wordt gevolgd en men bereikt een kleine nederzetting, waar bivak wordt gemaakt in een oud varkensfeesthuis. De bevolking van deze nederzetting, Welkosikibin, was destijds betrokken bij de aanval op Ikjan. Omdat bekend is geworden dat het bestuur in deze zaak geen actie meer zal ondernemen, zijn de mensen niet zo angstig. Zij bezitten het grote schild voor de aanval. Tamanop, het oorlogshoofd, belooft beterschap en levert het schild in. Het schild wordt als oorlogsbuit meegevoerd naar Mindiptana. Het is tweeënhalve meter lang en een meter breed, gemaakt uit de luchtwortel van een boom. De versiering is een gestileerde mensensfiguur, ingekleurd met rode en witte aarde en met houtskool.

De bewoners zeggen een dorp te willen vestigen op de waterscheiding. Voor het bestuur is dat prettig. Lopen over een waterscheiding is tenslotte gemakkelijker dan haaks op de looprichting staande bergruggen oversteken. Maar voor de bevolking is zo'n verhuizing uitermate moeilijk, omdat niet alleen de bouwmaterialen van beneden gehaald moeten worden maar ook het water, een eerste levensbehoefte. Nu wordt toch weer de waterscheiding Niandit gevolgd die heel redelijk begaanbaar blijkt. Zodra men echter in het grensgebied van het Mandobo- en Mujugebied komt weten de Muju gidsen de expeditie ongemerkt op een andere waterscheiding over te laten gaan. De Muju en de Mandobo zijn namelijk niet elkaars beste vrienden. Op 19 december, kort voor Kerstmis, keert de expeditie terug in Mindiptana, het vertrekpunt. Schoorl meldt in zijn rapportage aan de resident van Zuid Nieuw-Guinea dat naar zijn mening de

aanleg van een vliegveld langs de Sibil mogelijk is. Wel moet een deskundige de zaak nog eens onderzoeken tijdens een volgende expeditie. Voordeel van het onderzochte terrein is, dat het voor een groot deel ontbost is. Wel is het de vraag of de Sibilbevolking, die geen regelmatige lichamelijke arbeid gewend is, zal willen meewerken.

In april 1956 komt gids Kotanon op het kantoor van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur in Mindiptana met het bericht, dat de Sibilmensen een nieuwe patrouille niet meer in hun vallei zullen toelaten, omdat na het vertrek van de expeditie van Schoorl een jaar eerder de waarde van de ots (schelpengeld), de tali djinam (hoofdbanden van kleine schelpjes) en andere betaalmiddelen sterk is gedaald. De mensen denken - aldus Kotanon - dat dit een gevolg is van de waroek (magie) die de tuans via hun waswater in de Sibil hebben uitgeoefend. Ondanks dit bericht wordt er een vervolgexpeditie voorbereid, waaraan ditmaal ook een vliegvelddeskundige zal deelnemen. Die moet de bodemgesteldheid en aspecten als start- en landingsmogelijkheden onderzoeken en beoordelen.

Hermans, die na de vorige tocht weer het normale bestuurswerk in Mindiptana uitvoert, zal de leiding krijgen over een tweede tournee naar de Sibilvallei. Van Lottum is de deskundige die hem zal vergezellen. Voor het zover is moet Hermans nog wel de nodige misverstanden uit de weg ruimen en problemen oplossen. Allereerst ontvangt hij bericht dat Van Lottum met een opnemer van het kadaster voor een snelle patrouille naar de Ok Sibil zal gaan. Hij wil op deze tocht zijn eigen 'vivres' (sic) meenemen en zegt ongeveer 12 dragers nodig te hebben. Tevens laat Van Lottum weten dat hij, op grond van een recente luchtverkenning met een vliegtuig van de Nieuw-Guinea oliemaatschappij, van mening is dat de kalkformaties in de buurt van de Sibivallei geen goede ondergrond voor een vliegveld vormen. Om die reden wil hij zonder enig overleg gaan onderzoeken of aanleg van een vliegveld in de Iwoerstreek, drie dagen lopen ten zuiden van de Sibil, geen beter alternatief is. Omdat ook het KNAG aan de haalbaarheid gaat twifelen lijkt de tweede tocht naar de Sibil, en bijgevolg de hele Sterrengebergte-expeditie, op losse schroeven te komen staan.

Toch gaat Hermans gewoon door met de voorbereidingen. Hij gaat er van uit dat de tocht ongeveer zeven weken zal duren en dat hij ruim 100 dragers nodig heeft. Aan de resident van Zuid Nieuw-Guinea, de heer Boendermaker, meldt hij dat er contactartikelen voor de Sibillers en voldoende voedsel voor de dragers en de 'party' van Van Lottum vanuit Merauke naar Mindiptana moeten worden opgevoerd. Voorts verzoekt hij Kotanon, de gids van de eerste tocht naar Sibil,

tevens dorps hoofd van Tumutu, te zorgen voor voldoende dragers uit het noorden van het Mujugebied. Om op alles voorbereid te zijn wordt ook een dekkingspatrouille van vijf agenten van de mobiele politie aangewezen die onder leiding van hoofdagent Van Houten de patrouille Van Lottum zal vergezellen.

Op 15 oktober komt het bericht van Van Baal, de Nederlandse gouverneur, dat is besloten om het onderzoek toch in de Ok Sibil uit te voeren en niet te stoppen bij de Iwoer. Nu moet er een definitief programma worden uitgewerkt met een langere reisduur dan aanvankelijk door Van Lottum werd gedacht. Ook moeten er tussenbivaks worden gebouwd en er zullen meer dragers nodig zijn. De detachementcommandant van de politie schat hun aantal voorlopig op 140 man.

De overdracht van een dorp aan Australië

In afwachting van opvoer van goederen, rekrutering van dragers enz. krijgt Hermans opdracht om in het dorpje Ingembit aan de grens met Australisch Nieuw-Guinea een bijzondere zaak te gaan regelen. Wat is het geval?

Het Australische districtshoofd van Kiunga aan de Fly-rivier heeft na meting met zijn sextant geconcludeerd dat Ingembit, een dorp van ongeveer 500 inwoners onder Nederlands bestuur, ten oosten van de 141ste lengtegraad ligt en derhalve onder Australisch bestuur valt. De gouverneur van Australisch Nieuw-Guinea heeft over deze bevinding contact opgenomen met Van Baal. Die heeft opdracht gegeven tot onderhandelingen over de overdracht van het gebied, omdat de sextantmetingen correct waren.

Zodra Hermans met tien agenten in Ingembit arriveert, laat hij boven de pasangrahan een bord aanbrengen met de tekst 'Dutch customs, keep your passports handy'. De Australische districtofficer, die wordt begeleid door tien in rokken geklede Papoea-agenten uit het Australische deel, is nogal onthutst over het opschrift. Hij ziet er de grap blijkbaar niet van in. Later op de dag komt alles toch goed.

De onderhandelingen beginnen met een Australisch ontbijt en eindigen met een fles Bokma. Gevolg van de bestuursoverdracht is dat de bevolking Australisch staatsburger zal worden. De Nederlandse katholieke missionarissen zullen Ingembit echter mogen blijven bezoeken. Het onderwerp 'taal' (de Nederlandse missionarissen en de dorpsbewoners spreken Indonesisch en de Australiërs pidgin Engels) heeft men maar onbesproken gelaten.

De tweede tocht naar het Sterrengebergte: Op zoek naar een definitief terrein voor een vliegveld

Na terugkeer in Mindiptana moet worden gewacht op de komst van de coaster 'Carstens' in Tanah Merah en vervolgens de opvoer van goederen met de kleinere lichter de 'Sele' naar Mindiptana. Omdat de kapitein van de 'Carstens' permanent in een staat van dronkenschap verkeert arriveert de coaster veel later dan verwacht, waardoor het programma weer gewijzigd moet worden. Door alle wijzigingen komt het benodigde aantal dragers uit op 213 man en moet ook het politiedetachement worden uitgebreid. Met spoed worden er dragers gezocht in de dorpen rond Mindiptana. Als de goederen eindelijk in Mindiptana zijn aangekomen, kan de expeditie vertrekken met voldoende voedsel voor de heenreis, voor 20 dagen voor de politiebewaking in het tussenbivak Kukubi en voor de terugreis van 139 dragers die na verloop van tijd kunnen terugkeren omdat ze overbodig worden. Aanvullende voedselvoorraden zullen moeten worden afgeworpen of, als dat niet mocht lukken, alsnog over land worden aangevoerd. Daarvoor zullen dan weer 54 dragers nodig zijn. Omdat voor zo'n groot aantal dragers onderweg geen onderdak is te vinden, gaan tien dragers met extra dekzeilen vooruit om de benodigde bivaks op te zetten. Het geheel vereist heel wat meer organisatietalent dan vliegvelddeskundige Van Lottum had gedacht.

Op 4 november 1956 vertrekt het tweede tournee naar de Sibilvallei onder leiding van Hermans vergezeld door Van Lottum. De lange stoet wordt gesplitst in tien groepjes van 20 dragers, met elk een agent aan het hoofd. De inmiddels redelijk bekende route gaat eerst over de kale, hete Kamkaweg, vervolgens over de waterscheidingen en door de rivierdalen. Het tempo is tergend langzaam door het grote aantal dragers, dat het zwaar te verduren heeft in het moeilijk begaanbare terrein. Regelmatig moeten zieke dragers worden vervangen. Al snel moet de rijstvoorraad worden aangesproken omdat de lokale bevolking te weinig voedsel heeft aan te bieden. De dragers willen wel drie maaltijden per dag, maar dat is een tijd en voorraad verslindende bezigheid. Het bereiden en verorberen van een maal kost gemiddeld twee tot twee en een half uur. Om die reden beginnen de koks al om vier uur in de morgen luidruchtig met de voorbereidingen, want er wordt druk bij gepraat. Van fluisteren hebben ze nog nooit gehoord.

Voor de communicatie beschikt de expeditie over een draagbare radio, waarvoor de stroom wordt opgewekt met behulp van een stilstaande fiets waarmee al trappend een dynamo wordt aangedreven. Omdat de dragers noch de politieagenten kunnen fietsen, zelfs niet op een stilstaande fiets, is Hermans meestal degene die al trappend moet zenden en ontvangen. Bij het zenden moet het hardst worden getrapt!

In zijn reisverslag vermeldt Hermans verder het volgende:

'Op 9 november starten we om zes uur. De vorige keer hebben we op de terugtocht een volle dag gelopen over het traject Senengko - Awemko. We beginnen ditmaal om drie uur in de nacht met koken en de tent lijkt meer op een markthal dan op een rustverblijf. Het is ongelooflijk hoe de dragers en politieagenten kunnen kletsen. We maken de gidsen duidelijk dat we over de waterscheiding Niandit willen trekken en niet een zogenaamd kortere doorsteek willen nemen, omdat die uiteindelijk te veel tijd kost. Een short cut zal ons namelijk over bergen en door dalen voeren. Na een uur bereiken we een dorp, dat verleden jaar nog niet bestond. De kampong is nauwelijks gepasseerd of we stoten op een rivier. Omdat het onmogelijk is dat er over een waterscheiding een rivier loopt is het duidelijk dat de gidsen ons toch voor de gek houden. Ik kijk heel kwaad en zeg dat zij een doosje lucifers minder zullen krijgen, tenzij zij ons met de grootst mogelijke spoed op de Niandit terugbrengen. Via de Niandit bereiken we na enige uren de berg Wetabib, een verheffing in de waterscheiding. Hier is de waterscheiding slechts een halve meter breed met aan weerszijden steile afgronden zodat we extra goed moeten oppassen om niet naast het pad te stappen. Even verder komen we bij de berg Akom, een verboden plaats. Er zit volgens de gidsen niet anders op dan de Niandit weer te verlaten, hoewel ik mij afvraag waarom we niet gewoon om de berg Akom kunnen heenlopen. Maar daar is zogenaamd geen pad of hoogstens een varkenspad. We volgen de gidsen en na korte tijd maken we bivak. Dat wordt op deze hoogte moeilijk, omdat er geen atap meer voor handen is. We zullen het dus moeten doen met een dak van gewone boombladeren'

Al ploeterend door steeds moeilijker begaanbaar terrein bereikt de expeditie op 17 november het einddoel, de Sibilvallei. Op een heuvel in een bocht van de rivier wordt bivak gemaakt. De keuken wordt op de oever geplaatst zodat deze bij hoogwater goed kan schoonspoelen.

Het langs de Ok Sibil gelegen terrein A, dat volgens Hermans het meest geschikt is voor de aanleg van een vliegveld, is sinds het vorige bezoek weer dichtgegroeid. Onder leiding van de politiemannen kappen de dragers een nieuwe gang dwars door het riet. Van Lottum bezoekt ondertussen nog het noordelijk gelegen veld B, maar de conclusie is dat dit terrein geen enkel extra voordeel biedt. Dus wordt er een gang van 1100 meter in veld A opengekapt. In westelijke richting stuit men op een moeras en in het oosten op een heuvelrug, maar een strip van 600 meter lengte zou hier in principe aangelegd moeten kunnen worden.

De expeditie is in de Sibil volkomen afhankelijk van de gidsen Kotanon en Errengmen. Kotanon onderhoudt het contact met de bevolking, hij organiseert het verstevigen en vernieuwen van rotan hangbruggen, hij weet waar de rivier doorwaadbaar is en is de zegsman van de dragers. Maar hij is niet gemakkelijk en moet rustig en tactisch worden benaderd. Is hij tegen, dan kan men beter rechtsomkeert maken, want dan zijn alle dragers tegen. Is hij voor, dan helpt Kotanon waar hij kan. Door een onredelijke uitval raakt hij volkomen uit zijn humeur, wat onmiddellijk zijn effect heeft op de stemming onder de dragers. Errengmen is rustiger, zo nu en dan zelfs te rustig. Bovendien spreekt hij geen Maleis. Maar als hulp voor Kotanon is hij onbetaalbaar. Bij aankomst in de Sibilvallei is iedereen op zijn hoede, omdat Kotanon gewaarschuwd heeft dat bij het bezoek van het vorig jaar toverij zou zijn gepleegd, waardoor dit bezoek niet meer welkom zou zijn. Maar de contacten blijken heel redelijk te verlopen. Aanvankelijk laat zich maar een enkeling zien, maar de volgende dag komen grote groepen mannen die zich rond de tent nestelen.

Opmerkelijk is dat zich tijdens het hele verblijf van de expeditie in de vallei maar één vrouw bij het bivak laat zien. Er is dus inderdaad iets aan de hand, want het vorige jaar kwamen talrijke vrouwen opdagen. Naar de reden van het wegblijven van de vrouwen wordt gegist, maar niet ondenkbaar is dat een of meerdere dragers, of misschien zelfs een politieagent, zich tijdens de vorige tocht aan een vrouw heeft vergrepen. Kotanon wordt op nader onderzoek uitgestuurd en met behulp van de tolk Sabuntok registreert hij het volgende verhaal.

Tijdens het laatste bezoek zijn van de Sibillers varkens gekocht tegen betaling van een bijl per stuk. Voor het stomen van het vlees gebruikten de Mujus de schors van de boom kolem, een acaciasoort. De Sibillers nu geloven, dat de ots, hun schelpengeld, uit deze boomstammen komen en het hakken in deze boom was dus uit den boze. Of dit nu het ware verhaal is of niet, men is niet op de aanwezigheid van de vreemdelingen gesteld. Tijdens een verkenningstocht door de vallei proberen de gidsen voor het dorp Betabib af te slaan om het dorp te mijden. Hermans wil het dorp inlopen, maar een tak midden op het pad is een teken dat bezoek niet op prijs wordt gesteld. Als hij toch doorloopt en even stil staat voor een groot huis - naar later blijkt het iwol, het geheime mannenhuis - schieten plotseling alle Sibillers die achteraan lopen naar voren en scharen zich rond het huis. Ze kijken bijzonder onvriendelijk. Kotanon ziet zo bleek als een Papoea maar zien kan en zegt fluisterend: 'Dit is het iwol, het kantoor van deze mensen, net zoals jij een kantoor in Mindiptana hebt. Maar laten we vlug doorlopen', stamelt

hij zenuwachtig.

Het iwol verschilt niet in vorm, maar wel in grootte van de andere huizen in het dorp. Het bouwsel is ook rond, de wand bestaat uit ruw gekapte stukken hout, en de dakbedekking is gras, waarop hier en daar mos groeit. Toegang tot het iwol is voor vreemdelingen, evenals voor vrouwen en kinderen, absoluut verboden. In dit sacrale huis, dat gewoonlijk is omgeven door crotonheesters, worden overblijfselen van de voorouders bewaard.

Het wanangbogaam, meestal een schamel optrekje, is het huis waar vrouwen verblijven wanneer zij 'onrein' zijn, dus tijdens de periode van menstruatie en bij de bevalling. Voor de mannen is dit huis taboe, verboden. Ze willen er zich ook helemaal niet vertonen uit vrees ziek te worden van het vrouwelijke bloed.

De oksanabib, de danshuizen, zijn wel voor iedereen toegankelijk. Deze hebben een verende vloer waarop bijna dagelijks wordt gedanst, en ze zijn dus heel belangrijk als sociaal centrum.

Missie en zending zijn nog niet in dit gebied gearriveerd, maar zullen zeker in het kielzog van het bestuur meekomen. Hermans heeft al bij voorbaat medelijden met de valleibewoners, die na de komst van zendelingen en missionarissen wel eens snel een dansverbod opgelegd zouden kunnen krijgen. Had niet gouverneur Van Baal als stelregel: 'Wij doen het niet uit mensenmin noch uit zucht naar gewin, doch enkel omdat we het niet laten kunnen om ons te bemoeien met anderen.'

Met zijn onsympathieke en hooghartige houding heeft de vliegveldexpert zich het ongenoegen van de bevolking, de politie en de dragers op de hals gehaald. Hoewel Hermans meent dat veld A zeker het meest geschikt is voor de aanleg van een strip, maakt de expert zijn keuze niet officieel duidelijk, waardoor deze tocht niet als bijzonder succesvol kan worden beschouwd. Als Van Lottum voor de terugreis dragers en politiebegeleiding eist om rechtstreeks - dus niet via Mindiptana - naar Tanah Merah te trekken, weigeren de dragers met hem mee te gaan en Hermans is niet van plan hen daartoe te dwingen. Wellicht mag hij blij zijn met hun weigering omdat niet valt te voorspellen wat er onderweg zou kunnen gebeuren als Van Lottum zich zou blijven misdragen. En zelfbeheersing is niet de sterkste kant van de Mujus. Het zijn heftige, heel zelfverzekerde mannen. De hele expeditie keert dus terug naar Mindiptana langs de route over de Niandit, en komt daar op 12 december 1956 aan onder het yellen van de dragers, het afschieten van geweren en het dansen van de ketmon.

De derde tocht naar de Sibilvallei: De aanleg van het vliegveld

Na een half jaar als districtshoofd in Badé te hebben gewerkt, krijgt Hermans opdracht om voor de derde maal naar de Sibilvallei te vertrekken met het oog op de nog steeds bestaande plannen om het vliegveld voor de Sterrengebergte-expeditie aan te leggen.

Op 10 juni 1957 vliegt hij naar Merauke, waar hij Overste Venema ontmoet, de technisch teamleider van de aanstaande expeditie, die met een Catalina van de Marineluchtvaartdienst is aangekomen. Deze wil met een andere vliegvelddeskundige, Ir. Huizinga, naar de Sibilvallei om veld A. nog eens te laten beoordelen. Men heeft tijdelijk de beschikking over twee helikopters, die worden gevlogen door de Fransman Cecile en de Australiër Jones. Met de Catalina en de helikopters worden verkenningsvluchten naar het Sterrengebergte uitgevoerd om mogelijke aanvliegeroutes te verkennen voor de opvoer van goederen per helikopter tijdens de expeditie. Deze machines lijken heel handig, maar in de praktijk zijn ze vrij kwetsbaar en kennen ze de nodige beperkingen. Voor een noodlanding bij motorstoring moeten er landingsplaatsen zijn op een onderlinge afstand van evenveel meters als de hoogte in voeten waarop wordt gevlogen.

Vliegt de helikopter bijvoorbeeld op 2000 voet, dan moet er om de twee kilometer zo'n clearing zijn. In open terrein is dat geen probleem, en ook op niet al te wild water kan worden geland. Maar in dicht bebost gebied moet er heel wat worden gekapt. En naar het bergland toe moet op groter hoogte worden gevlogen, waardoor de payload (gewicht van mee te voeren goederen) afneemt.

Terwijl Hermans vooral als gids meegaat met de luchtverkenningen, waarbij men ('door het slechte weer' zegt hij zelf) nogal eens verdwaalt, wat in dit onherbergzame gebied tot onaangename verrassingen kan leiden, is zijn collega Dragt met Hoofdagent Raaff alvast met de aanleg van clearings langs de route begonnen. De onvermoeibare Dragt is een groot zwemmer, wat hem de bijnaam 'de vis' heeft bezorgd.

Vanuit Mindiptana vliegt Hermans met de helikopter van Cecile langs de opvoerroute om te bekijken hoever men is gevorderd met de clearings en om te controleren of deze ook bruikbaar zijn. Het is fascinerend om per helikopter, op lage hoogte, met de neus naar beneden de snelstromende Kao-rivier te volgen. Links en rechts hoge woudreuzen, hier en daar een krokodil, die snel in het water duikt, opvliegende kalongs (grote vleermuis of vleerhond) en vogels en voor het overige lijkt daar beneden een absolute rust te heersen.

In het dorpje Komberenga wordt de bevolking opgeschrikt door een landing op

het schoolplein. Men is doodsbang voor het klapwiekende monster dat zoveel stof doet opwaaien en waar een vreemd figuur in een witte overall (Cecile) uit stapt. De rust keert weer nadat enige oud-Soronggangers - mannen die bij de oliemaatschappij hebben gewerkt - hen uitgebreid en trots hebben uitgelegd dat zo'n machine de gewoonste zaak van de wereld is. Het verschijnsel wordt al zo snel normaal gevonden dat men aan Hermans vraagt de paraplu van het dorps hoofd van Kukubun per helikopter bij hem af te geven.

Tijdens de vlucht komt Cecile tot de conclusie dat verder naar het bergland gelegen clearings niet voldoen aan de eisen. Hij moppert en is bang om boven dit beboste landschap motorpech te krijgen en dan niet goed te kunnen landen. De invlieghoek is te steil, wat blijkt als het toestel tijdens een landing in Awemko met een geweldige klap op het houten platform terechtkomt. Ook het opstijgen uit deze clearing midden in het dichte oerwoud is een moeilijke klus. Zo'n platform bestaat uit een vierkant raamwerk van enige boomstammen waarop dunnere stammen zijn bevestigd met als resultaat een stevige vloer een halve meter boven de grond.

De hele maand juli worden clearings gemaakt, goederen opgevoerd voor Dragt en zijn mensen en wordt helikopterbrandstof opgeslagen langs de aanvliegeroute. Katem, gelegen aan de monding van de Ok Iwoer, wordt een bevoorradingstussenstation. Langzaam nadert men het bergland en de Sibilvallei. Na een aantal mislukte pogingen als gevolg van de slechte weersomstandigheden en vaak laaghangende bewolking, slagen Hermans en Cecile er uiteindelijk in om per helikopter de vallei te bereiken.

Hermans meldt hierover in zijn verslag het volgende:

'Het weer in het noorden ziet er redelijk uit en we proberen nu de Sibil te bereiken, ook al zijn de door Dragt te maken clearings nog niet klaar. We volgen de woest stromende Digoel. Het is nogal onplezierig geen enkel plekje te zien waar we in geval van nood zouden kunnen landen.

Vanuit Songgam volgen we de droge karstbedding; van Cecile's gezicht valt af te lezen dat hij hem behoorlijk knijpt. Hij is ook eigenlijk niet zo'n erg ervaren piloot want hij is pas op latere leeftijd gaan vliegen. Vroeger had hij een winkel in jachtwapens in het Franse Sens. Toen de myxomatose (een onuitroeibare konijnenziekte) uitbrak en het jagen in Frankrijk terugliep, moest hij zijn zaak verkopen en is helikopterpiloot geworden. Hij vliegt doorgaans voor oliemaatschappijen, en dan meestal over zee, naar booreilanden. Met hun drijvers kunnen de helikopters, als het water niet al te onrustig is, dus makkelijker landen

dan in dit dichte oerwoud. Cecile vindt in ieder geval dat dit de moeilijkste tocht is die hij ooit heeft gemaakt. Ik laat de moed niet zakken en wijs hem de weg naar het noordwesten, waar langzaamaan een groene vallei zichtbaar wordt. We stijgen tot 6000 voet en het wordt zeer koud.

De Sibil ligt op een hoogte van 4000 voet. Het dorp Ariemkop wordt gepasseerd, uit de lucht gezien al net zo'n idyllisch plekje als wanneer je het over land bereikt. Een kwartiertje later vliegen we over de Sibilvallei. We verliezen bij het cirkelen nog een blik, dat niet goed vastgebonden zit. Uiteindelijk landen we op een zandbank in de Sibilrivier. De goederen worden uitgeladen en ik blijf met een hoofdagent in de vallei achter. Cecile vertrekt om een paar agenten uit Katem op te halen. Nu zijn er vijf agenten in Katem, twee met bestemming Mindiptana, drie met bestemming Sibil. Bij het instappen in Katem vergeet Cecile te zeggen waar hij naar toe gaat. De agenten voor Mindiptana stappen in en Cecile zet koers naar de Sibilvallei. Eenmaal aangekomen vragen de agenten, waar ze dan nu wel zijn en trots antwoordt Cecile: 'in de Sibilvallei'. Wanneer de agenten zeggen, dat zij naar Mindiptana willen, begint Cecile onbeheerst in het Duits, Frans, Engels en Maleis te schelden en te roepen dat hij zijn leven blijkbaar voor niets in de waagschaal heeft gesteld. De agenten blijven dus maar in de Sibil achter tot de volgende dag, wanneer de andere agenten vanuit Katem ingevlogen zullen worden. Het is namelijk al laat geworden en de helikopters haasten zich terug naar Mindiptana.'

Omdat de Sibillers voor het eerst een helikopter zien vluchten ze alle kanten op. Pas nadat het toestel is vertrokken komen ze langzaam uit het struikgewas te voorschijn. Als eerste Kagawera, zoals steeds in de afgelopen twee jaar. Spoedig is het ijs gebroken en luid lachend en pratend helpt iedereen mee met het klaarmaken van een tijdelijk bivak voor de eerste nacht.

Kagawera uit het dorpje Kigonmedip en Saboentok uit Toelo zijn langzamerhand goede bekenden van Hermans geworden. Zij gingen in 1955 al mee op de verkenningstocht over de waterscheiding Tamalsigin naar de Ok Tsiop. Zij hebben duidelijk enig gezag. Door handelsbetrekkingen kunnen ze de taal van de Iwoermensen verstaan, waardoor ze dus ook als tolk kunnen worden ingeschakeld.

De bivakplaats ligt op een heuveltje aan de oever van de Sibil, dat is begroeid met rietachtig gras. De Sibillers vertellen dat de leden van de mijnbouwexpeditie, die in 1939 hun tenten in de rivierbedding hadden opgeslagen, door een bandjir naar dit heuveltje werden gejaagd. Ir. De Groot van de mijnbouwmaatschappij, die een

bril droeg, werd 'sielokketoe' genoemd. Siel is oog en okketoe betekent 'ik kijk in het water' (dus ook 'spiegeltje').

Het verslag van Hermans vervolgt:

'De volgende dag komen beide helikopters onder slechte weersomstandigheden binnen met de radiozender, een aggregaat en voorlopige voeding. Ook Kotanon komt mee. We werken twee dagen aan de verdere opbouw van het bivak, waarna we een redelijk onderkomen hebben. De Sibillers willen wel eens weten hoe lang we zullen blijven. Zij hebben ons nu een aantal keren zien komen, maar telkens verdwenen we weer met achterlating van een enkele bijl, parang en andere in hun ogen zo waardevolle artikelen. We zeggen dat we voorlopig graag willen blijven en hopen dat zij ons willen helpen met alle mogelijke werkjes. Het is wat moeilijk om te beginnen over de aanleg van een vliegveld, omdat zij natuurlijk geen notie hebben van wat dat betekent.

Op 29 juli is het weer zeer slecht. Het regent de hele ochtend en dus geven we per radio door dat het geen zin heeft met de helikopters uit Mindiptana te vertrekken. Tot onze verrassing horen we om twee uur in de middag het geronk van motoren en uit een dicht wolkendek komen de helikopters tevoorschijn met aan boord Overste Venema, de expeditieleider, en Ir Huizinga, de vliegveldexpert. De volgende ochtend worden gangen naar het door Schoorl in 1955 uitgezochte terrein gekapt. Alles is uiteraard weer dichtgegroeid, met uitzondering van enige profielkuilen die we destijds hebben gemaakt.

We melden aan de resident in Merauke dat Huizinga, ondanks het negatieve advies van Van Lottum, het terrein geschikt heeft bevonden voor de aanleg van een vliegveld. Nog dezelfde dag beginnen we met het schoonkappen van een terrein van 100 bij 200 meter, waarbij riet, bomen en stronken worden verwijderd.

De Sibillers helpen enthousiast, want we hebben ijzeren bijlen, parangs en andere snuisterijen beloofd als betaling voor hun diensten. Deze goederen moeten overigens nog worden gedropt door een Martin Mariner van de Koninklijke Marine. Men vertrouwt ons dus nog niet helemaal!

Het werk vlot echter goed en omdat de lokale tabaksoogst het afgelopen jaar is tegengevallen, accepteert men maar wat graag de door ons meegebrachte lempengtabak (in plakken geperste inheemse Indonesische tabak) als voorlopige betaling.

Ondanks het bar slechte weer op 1 en 2 augustus arriveren de helikopters tegen de verwachting in de loop van de middag toch in de vallei met aan boord een

fotograaf van de marine. Venema en Huizinga keren terug richting Mindiptana. Zodra er een stuk van 350 bij 30 meter is opengekapt arriveert vliegveldbouwer Ferouge. Nadat de helikopter met veel gekreun en vreemd geklap van de wieken is geland, stapt Cecile met een zucht van verlichting uit. De magneet is defect en hij heeft geen reserve exemplaar bij zich. Mindiptana en Tanah Merah zijn al uit de lucht, dus moet ik een bericht aan Merauke doorgeven, vanwaar het pas de volgende dag naar Tanah Merah kan worden geseind. Als de andere helikopter met de magneet en de mecaniciens naar het bergland vliegt gaat er ook weer van alles mis.

Na vertrek uit Tanah Merah moet Jones vanwege slecht zicht bij de Ok Iwoer terugkeren. Na een levensgevaarlijke tocht over het bergachtige oerwoudgebied, waarin nauwelijks herkenningpunten te zien zijn, bereikt hij op de tast Mindiptana.

Omdat een Martin Mariner komt droppen, wordt het onderdeel in een koker daaraan meegegeven. Dit grote trage vliegtuig, dat in de smalle vallei niet kan keren en door problemen met de olieleiding ook niet te laag kan aanvliegen, dropt de koker van grote hoogte. Het onderdeel wordt niet gevonden en dus moet Jones een tweede poging wagen. Ondanks het slechte weer bereikt hij de Sibil en voert de reparatie uit. De volgende ochtend kunnen de twee toestellen bij stralend weer naar Tanah Merah vertrekken en vandaar doorvliegen naar Port Moresby. Wij blijven achter zonder luchtvervoer op een afstand van veertien dagen lopen van de bewoonde wereld en met een beperkte voorraad voedsel.'

De volgende dagen doet de Martin Mariner nog een paar pogingen om te droppen. De eerste poging mislukt als de verbindingstouwen van pakket en parachute breken. Het pakket verdwijnt in het niets. Voor een tweede poging vragen de Muju's aan de Sibillers, of ze niet iets aan het slechte weer kunnen doen. Zij beginnen namelijk honger te krijgen. De Sibillers weten daar wel raad op. Om vijf uur in de ochtend staat Bomdoge, een man van aanzien uit Betabib, voor het bivak met vijf andere mannen. Die nemen een hand as uit het vuur en blazen dat in alle windrichtingen onder het uitspreken van een aantal spreuken. Het weer wordt zowaar uitstekend en er volgt een geslaagde dropping.

Ferouge vindt dat de werkzaamheden voldoende zijn gevorderd om te beginnen met het aanleggen van de drainagegoten aan de zijkanten van het vliegveld. Daarvoor moeten schoppen, patjols en ander materieel worden gedropt, evenals tentzeilen om aan een extra groep Muju-arbeiders onderdak te kunnen verschaffen. Inmiddels is er een terrein van 600 meter lang en 30 meter breed

schoongemaakt, waarvan de oostelijke 200 meter niet als startbaan zijn te gebruiken, omdat die te dicht bij een heuvel liggen.

Als Dragt met de extra Muju's arriveert heerst er een bijzonder slechte stemming onder de groep, omdat bij de Iwoer de voorraden al waren uitgeput. Het 'djawarawon', een Muju verwensing, is niet van de lucht. De koks bereiden snel een grote hoeveelheid rijst en katjang hidju (kleine erwtjes) en als iedere Muju ook nog een deken in ontvangst kan nemen, is het leed weldra geleden.

Nu is het met de Muju's vaak moeilijk kersen eten. Het zijn kleine, ietwat gedrongen mensen. Zij zijn actiever dan de andere Papoea's in Zuid Nieuw-Guinea, maar ook kritischer en ze hebben een bijzonder groot rechtvaardigheidsgevoel. Men is bij hen geliefd of gehaat; daartussen bestaat niets. Zij voelen zich, omdat ze onder bestuur zijn gebracht en omdat velen naar school zijn geweest, superieur aan de Sibillers. Maar de Sibillers voelen zich uiteraard heer en meester in hun eigen gebied. Ze hebben er echter geen idee van dat Nederland de heerschappij voert over Nieuw-Guinea en derhalve ook meent wetten aan de Sibillers te kunnen opleggen. Een interessant punt is dat het Sterrengebergte een exploratiegebied is en officieel dus nog niet onder bestuur is gebracht. Hoe het ook zij, ter handhaving van de lokale orde hanteren zij hun eigen adatrecht. Van geboorte tot dood is alles gereguleerd. Zelfs het voeren van oorlog is onderworpen aan regels, welke humaner zijn dan de onze. Ook leiderschap wordt erkend. Zo respecteren de bewoners van Betabib en vele valleibewoners Bomdoge, die duidelijk charisma heeft, als een leider. Wanneer hij het kamp binnenkomt dwingt hij gezag af, ook al onderscheidt hij zich uiterlijk in niets van de andere bewoners.

Omdat het heuveltje aan de rivier waarop bivak is gemaakt langzaam afkalft door de regelmatig terugkerende bandjirs, wordt er naar een andere, veiliger plek uitgekeken. Een parallel aan het vliegveld tegen de berghelling gelegen terras lijkt het meest geschikt. Het is begroeid met araucariabomen en er ligt een meertje, een dichtgeslibde doline. Door de diepdonkere kleur van het water heeft de plek iets mysterieus en Hermans is dan ook niet echt verbaasd als Bomdoge zegt dat de plaats taboe is en er iets zal moeten gebeuren om de plaats van zijn taboestatus te ontdoen. Bomdoge stelt voor een feest te organiseren voor de geesten. Daar moet voedsel voor worden verzameld en dus zal er enige dagen niet aan het vliegveld kunnen worden gewerkt.

Bomdoge

De Papoea-agenten vinden het voorstel maar flauwekul, maar Hermans neemt de zaak serieus. Hij wil voorkomen dat de Sibillers de nieuwe bivakplaats vanwege het taboe zullen mijden en dat eventuele toekomstige rampen en kwalen geweten zullen worden aan het feit dat men zonder toestemming van de geesten is verhuisd.

Bomdoge krijgt dus zijn zin. Na enkele dagen begeeft een grote groep met veren en andere sieraden getooide mannen zich met voedsel naar het terras. Er wordt een rek opgezet waaraan een blad wordt gehangen. Vervolgens spreekt Bomdoge bezwerende woorden, en als het blad volgens hem de goede kant opwaait, is daarmee het taboe opgeheven. De geesten hebben hun toestemming gegeven. Alle aanwezigen doen zich tegoed aan het feestmaal.

Nu kan met de bouw van het nieuwe bivak worden begonnen. De nieuwe plaats behoudt de oude naam 'Mabelabol', wat verboden plaats betekent. Tussen die plaats en het vliegveld wordt door het nogal drassige terrein met grote en kleine stenen uit de rivier een breed pad aangelegd.

Er moet weer een dropping plaatsvinden, ditmaal per Dakota, maar zoals zo vaak is het weer de spelbreker. De voedselvoorraden slinken snel, wat niet verwonderlijk is als men 240 man moet voeden. Dagelijks wordt er alleen al aan rijst zo'n 60 kilo verbruikt.

De contacten met de Sibillers verlopen bijzonder prettig. Het zijn pientere, kleine, goedlachse mensen. Voor verrichte werkzaamheden worden ze op gezette tijden betaald met lempengtabak, lucifers of dekens. Zij verkiezen meestal lucifers boven een deken, die bij voorkeur overdag dient als bescherming tegen de zon en

niet tegen de kou. 's Avonds worden de dekens opgerold en weggeborgen omdat het in de hutjes, waarin men 's nachts met de voeten naar het centrale vuur ligt, levensgevaarlijk zou zijn om de brandbare dekens te gebruiken.

Op een schoongekapt veldje spelen de Muju-arbeiders in hun vrije tijd graag een partijtje voetbal. De Sibillers slaan dat gedoe eerst een beetje angstig gade. Zo'n grote bal die ze elkaar tegen het lijf knallen, dat kan toch niet goed zijn. Aanvankelijk vluchten ze dan ook het riet in wanneer ze de bal op zich af zien komen, maar als ze zien dat de Muju's onverschrokken blijven staan worden ook zij dapperder. Vóórdat ze begrijpen dat de bal in het doel moet worden getrapt, hebben ze vooral plezier in het gericht schieten op de peniskoker van de medespelers. Bij een goed schot breekt dit apparaat onder grote hilariteit in stukjes, waarna het slachtoffer pardoos de rivier in duikt en daar blijft totdat een nieuwe koker wordt aangevoerd. Pas na enige weken begrijpen de Sibillers hoe het spel echt in elkaar zit en dan staan ze naar het voorbeeld van de Muju's ook te schreeuwen: 'Hup Betabib hup Kigonmedip'. Soms rollen ze over het veld van het lachen. Een andere nieuwigheid in deze cultuur is de kruiwagen, waarvan er twee zijn gedropt. Omdat de Sibiller niet weet dat het wiel al is uitgevonden, worden deze kruiwagens in eerste instantie door twee man gedragen in plaats van gereden.

De araucariabomen op de heuvel aan de oostzijde moeten worden gekapt omdat zij bij het aanvliegen het zicht op het vliegveld belemmeren. Het kost hoofdagent Rumpaidus grote moeite om de Sibillers van de noodzaak van het kappen te overtuigen. Ook deze heuvel is een heilige plaats omdat de Sibilrivier hier in een groot gat in de grond verdwijnt. Deze plaats is dus 'ballil', taboe. Als bij een van de rondedansen die gemaakt worden nadat er een grote boom is geveld, een Sibiller zijn voorman per ongeluk met de bijl in zijn oor slaat, is alle werklust ineens verdwenen. Het lot heeft toegeslagen. Dat heb je ervan wanneer je op een verboden plaats gaat kappen. Gelukkig wordt de veroorzaker niet beschuldigd van opzet en volgt er geen handgemeen. Maar Hermans moet wel met een flinke schadevergoeding over de brug komen. Na veel heen en weer gepraat accepteert het slachtoffer een groot pak lucifers en gaat iedereen rustig naar huis. De volgende dag is de sfeer echter van dien aard, dat het niet lukt om weer aan de slag te gaan, zodat het werk enige dagen stil komt te liggen.

Hermans houdt werkbepreking

Omdat door een samenloop van omstandigheden een geplande dropping weer eens niet kan doorgaan, worden de rantsoenen tijdelijk sterk verminderd tot groot ongenoegen van alle niet-Sibillers die van deze aanvoer afhankelijk zijn. Na enige dagen waagt een Martin Mariner van de marine een poging, maar na een half uur boven de vallei te hebben gecirkeld blijkt het wolkendek te dicht en keert het toestel onverrichterzake terug naar Merauke. In de loop van de avond meldt Smelik, de commandant van het vliegtuig, via de radio dat hij uitsluitend bij redelijk weer nog maar twee vluchten kan uitvoeren. Gezien de snel slinkende voedselvoorraad probeert men zoveel mogelijk bataten van de Sibillers te kopen. Ook hun voorraden zijn echter beperkt, waardoor de voedselsituatie nijpend wordt.

De volgende dag, 12 september 1957, meldt Hermans om 6.00 uur aan de commandopost in Merauke dat het weer uitstekend is. Merauke laat weten dat de motoren van de Martin Mariner warm draaien, vervolgens dat het vliegtuig los is en... dan niets meer. Iets later meldt Merauke nog: 'Er is geloof ik iets aan de hand'. In angstige spanning wordt gewacht Om half negen wordt het tragische bericht ontvangen dat het vliegtuig is verongelukt. In dichte mist is het toestel boven het stationsgebouw tegen een paal gevlogen en neergestort. Commandant Smelik en Van Houten, verantwoordelijk voor de opvoer van goederen naar de Sibilvallei, zijn met zes andere passagiers omgekomen. Er zijn maar twee overlevenden. Er heerst grote verslagenheid alom. De vlag wordt halfstok gehangen.

De voedselsituatie wordt echt onhoudbaar. Een dropping met een Dakota mislukt weer door het slechte weer. Hermans laat noodgedwongen de Muju's het werk staken, waarna de Sibillers er weinig voor voelen om alleen door te werken. Ze hebben bovendien al lang geen contactartikelen meer als betaling ontvangen. Ook

Ferouge, de vliegveldexpert, kan de situatie niet meer aan. Hij is overstuur en wil weg. Hermans wordt wanhopig en stuurt het volgende telegram naar Merauke: 'Heden reeds vier dagen niet gewerkt stop twee dagen gehalveerd rantsoen stop, een dag op aardknollen en heden op niets geleefd stop uitgesloten nog meer voedsel aan de arme Sibilbevolking te vragen stop toestand dermate slecht, dat verdere uitvoering aanleg vliegveld op dit moment onmogelijk stop. Ferouge zal morgen met drie agenten Mindiptana-waarts vertrekken en zo verder Hollandia fullstop.'

Dit telegram mist zijn effect niet. Nog diezelfde dag volgt er een dropping door een Dakota en op verzoek van de resident zegt Ferouge toe te zullen blijven tot het vliegveld gereed is. Er is al een strook van 740 bij 40 meter gereed gekomen; de startbaan moet alleen nog gewalst. De Dakota, die eigenlijk is ingericht voor luchtfotografie, zal dankzij bemoeienis van de resident worden ingezet voor droppings net zolang totdat 10 ton goederen zal zijn aangevoerd. In vijf dagen wordt die klus geklaard, waardoor Hermans van één grote zorg is verlost, namelijk hongerige, weinig vrolijke, ja zelfs agressieve Muju's. Ze gaan weer aan de slag. Het werk nadert zijn voltooiing.

Maar eigenlijk krijgen ze er genoeg van en willen ze naar huis. Hermans bluft dat er spoedig een vliegtuig zal landen, en dat ze dan het resultaat van hun werk zullen kunnen bewonderen. Hij weet alleen niet wanneer, want op het moment dat het er naar uitziet dat een Cessna een proeflanding kan maken valt de radiozender uit. En hij ziet de Muju denken: 'Mijn ouders hebben aan de paardenweg van Mindiptana naar Ninati gewerkt en nooit een paard gezien, zij hebben aan de bloedhete Kamkaweg gewerkt en nooit een auto gezien, zo zal het met dit vliegveld ook wel gaan'. Maar dan, op 12 oktober broemt een eenmotorig vliegtuig boven de vallei. De walsen worden snel van het veld gehaald. Helaas is het dicht bewolkt - het verhaal begint eentonig te worden - en dus kan het vliegtuig de vallei niet vinden. Maar de vlieger geeft niet op en na een uur is het vliegtuigje terug. Om half negen in de ochtend scheert de Cessna twee keer laag over het veld om het te keuren en het uiteindelijk met een geslaagde landing te inaugureren. Terwijl de Mujuwerkers juichen en yellen, blijven de Sibillers roerloos en volkomen overstuur zitten. Ze fluisteren tegen elkaar, ze vertrouwen het niet. Pas nadat Bomdoge, het hoofd van het dorp Betabib, naar voren is geroepen en het aluminium van het vliegtuig met zijn handen heeft gevoeld, zijn de bewoners een beetje gerust gesteld. Het toestel wordt gevlogen door de Amerikaanse piloot Steiger van de MAF (Missionary Aviation Fellowship); zijn

collega-piloot Haye doet dienst als gids. Om half tien vertrekken de heren weer na een uitstekende start. Eerst dan breekt bij de Sibillers het tumult los. Ze beginnen te joelen en te schreeuwen en het is grappig om te zien, hoe ze uitgebreid wilde verhalen gaan vertellen aan de laatkomers, die geen getuige zijn geweest van de landing op het vliegveld. De bandensporen van het vliegtuig worden als bewijs aangevoerd, want niet iedereen gelooft wat er is gebeurd.

Met de Cessna heeft men ook een nieuwe radio meegebracht en een paar jerrycans benzine voor het aggregaat, waardoor de bestuurspost uit z'n isolement is verlost. Daags na de landing keren 60 van de 100 Mujus terug naar Mindiptana. Dit betekent dat de voedselvoorraad voor langere tijd voldoende is.

Op 17 oktober landt er weer een Cessna met aan boord de vliegveldinspecteur Glazener. Met Ferouge inspecteert hij het veld en is niet tevreden. De ondergrond zal moeten worden afgegraven, dan met grote stenen worden bedekt en vervolgens opgevuld met kleine steentjes. Het geheel moet worden afgedekt met aarde. Door de hevige regenval raakt de dikke laag aarde namelijk zo doorweekt dat een veilige landing van een vliegtuig niet kan worden gegarandeerd. Dat betekent dat men bijna al het werk opnieuw moet doen. Want Glazener besluit ook, dat het vliegveld moet worden verlengd van 560 tot 600 meter en ook nog moet worden verbreed.

Ferouge krijgt opdracht te blijven tot na het gereedkomen van de werkzaamheden. Die heeft zich volledig ingezet, maar is niet langer opgewassen tegen de eenzaamheid en had zich mentaal al ingesteld op terugkeer naar Hollandia. Daarom seint Hermans aan de resident, dat Ferouge uitgeput is en per eerste gelegenheid naar Hollandia moet terugkeren. Het voorstel wordt goedgekeurd en Ferouge en Hermans vliegen uit. Collega Dragt vervangt Hermans tijdens diens verlof in Merauke.

Terug naar de Sibilvallei

In Merauke werkt Hermans tot zijn terugkeer naar de Sibilvallei op het residentiekantoor. Het aantal verlofdagen is beperkt en dekt niet het hele verblijf in Merauke. Maar veel werk is er niet voor de tijdelijke kracht en dus verdeelt Hermans zijn tijd tussen het kantoor, de bar in het hotel en het restaurant van de Chinees, dat wil zeggen, diens achterkamertje, waar hij gastvrij wordt onthaald. De Chinees heeft drie aantrekkelijke en zorgzame dochters, die het leven van de gasten zo aangenaam mogelijk maken.

Maar ook aan droevige ervaringen valt niet te ontkomen. Wanneer Hermans op

een middag in november de radioverbinding met de buitenposten moet regelen, blijkt de verbinding met een Beaver watervliegtuig, dat aan de kust metingen verricht, te zijn uitgevallen. Het toestel, dat tijdens de metingen laag en langzaam moet vliegen, is tegen een palmboom aangevlogen en op het strand neergestort. De vier slachtoffers zijn de twee piloten, een bemanningslid van het marine-opnamevaartuig Snellius en een Engelsman van Decca meetapparatuur. Zij worden door de Snellius opgehaald en naar Merauke gebracht, en vervolgens op de lokale begraafplaats naast de slachtoffers ramp met de Martin Mariner begraven.

Op het residentiekantoor geeft Hermans in zijn onschuld een Ambonees meisje een speels tikje op het hoofd met het wetboek van Fruin, niet beseffend dat het hoofd van Ambonezen heilig is, dat men het hoofd niet mag aanraken. Zij beklagt zich bij resident Boendermaker, die er geen gras over laat groeien. Hij beveelt Hermans onmiddellijk naar de Sibilvallei terug te keren. Die is bepaald niet ongelukkig dat hij eerder dan verwacht kan vertrekken. Het wordt zijn vierde tocht naar de vallei. Met enkele jonge poesjes in een mand vliegt hij eerst naar Tanah Merah, waar het Hoofd van Plaatselijk Bestuur Peters een detachement mobiele politie gereed heeft staan voor de voettocht naar Mindiptana via het Mandobogebied en vervolgens naar de Sibil.

Voor de eerstvolgende dropping in de vallei wordt een voorraad medicijnen goed verpakt; breekbare zaken en een aantal injectiespuiten worden door de patrouille zelf meegenomen. Zuster Agnella van de missie in Merauke heeft Hermans geleerd hoe hij injecties moet toedienen. Neem een bil, teken daarop een denkbeeldig kruis, neem het buitenste bovenste kwadrant en steek de naald erin. Omdat in de Sibil onder andere framboesia voorkomt zal deze vaardigheid hem zeker van pas komen.

Over zijn vierde tocht naar de Sibil rapporteert Hermans het volgende:

De route van Tanah Merah naar Mindiptana wordt verbeterd over een afstand van ongeveer 90 km. De huidige afstand is korter, namelijk 60 km, maar de nieuwe weg zal een tweetal waterscheidingen volgen en daarom gemakkelijker aan te leggen en te belopen zijn. De Mandoborivier moet echter nog steeds via een boomstammenbrug worden overgestoken. Op 11 januari 1958 komen we in Mindiptana aan.

Het hoofd van het bestuur in Mindiptana heeft het verontrustende bericht ontvangen dat de dorpen Akubon en Omkubun op de Niandit waterscheiding ons

de doorgang naar het noorden zullen weigeren. Aanleiding voor deze vijandige houding zou het overlijden van het dorpshoofd van Akubon zijn. Zoals gebruikelijk wordt naar een verklaring voor het sterfgeval gezocht. Men komt tot de conclusie dat de mensen van Awemko hem moeten hebben betoverd. Er wordt een awonatoek (een varkensoordeel) gehouden, waardoor enige mensen van Awemko als de schuldigen worden aangewezen. Die schuldigen moeten bij wijze van ultieme wraak worden gedood en opgegeten. Aldus geschiedt! Het dorpshoofd van Awemko doet aangifte van deze zaak bij de politie in Mindiptana. Daarop gaat hoofdagent Raaff met een patrouille naar het betreffende gebied, waar hij zeer uitdagend door de bevolking wordt bejegend. Men voert zelfs de oorlogsdans uit. Maar dan slaan de mensen op de vlucht, zodat Raaff voorlopig onverrichterzake naar Mindiptana terugkeert.

Met het Hoofd van Plaatselijk Bestuur wordt afgesproken dat we ons beleefd doch dringend een doortocht zullen verschaffen en niet onnodig tot een aanval zullen overgaan. Voor de zekerheid wordt onze patrouille met zes agenten uitgebreid. Bij de bespreking in Mindiptana is ook aanwezig de administratief ambtenaar Jan Sneep, die mij te zijner tijd in de Sibilvallei zal komen aflossen. Hij is een echte Rotterdammer, recht door zee, prettig in de omgang en zeer sterk. Ik zal zeker een goede werkrelatie met hem kunnen opbouwen.

Op 14 januari 1958 vertrek ik uit Mindiptana met het betrekkelijk geringe aantal van 41 dragers. Voordeel is dat we bijna geen oponthoud hebben en dat de bevolking van de grotere dorpen die we passeren de dragers kunnen voeden met sago en plantanen. Het regent al dagen lang en hoewel de Kaorivier flink is gezwollen zijn we in een paar uur aan de overkant dankzij de drie prauwen waarvoor onze trouwe gidsen Katembin en Kotanon hebben gezorgd. Het dorp Riabetip, dat we passeren, biedt een schitterend uitzicht over het bergland. In dit dorp ligt een lijk dat vreselijk stinkt, maar we bemoeien ons er maar niet mee. We vervolgen de tocht naar Kukubun. Het is bloedheet, ook in het bos is het broeierig en vochtig en we zijn kletsnat.

Bij het bereiken van Awemko blijkt dit eerder genoemde dorp te zijn omgebouwd tot een vesting. Tegen twee huizen staan twee meter hoge schilden, en om het andere huis is een palissade gemaakt. Men is duidelijk op een eventuele aanval voorbereid. Toch worden wij er hartelijk ontvangen, want men ziet in ons natuurlijk hun wrekers. Ze hebben echter buiten de waard gerekend, want we vertellen direct dat het bestuur in Mindiptana hun ruzie met de andere dorpen zal behandelen, dat wij een vrije doortocht willen en niet bij hun probleem betrokken

willen worden. Twee vrouwen uit Awemko worden naar Akubon en Omkubun gestuurd om er voor te waarschuwen, dat men niets tegen ons moet ondernemen omdat we anders tot de aanval zullen overgaan. Na aankomst bij Akubon omsingelen we het dorp. We treffen er maar drie mannen aan in het varkensfeestbivak en de twee vrouwen, die wij vooruit hadden gestuurd. Op onze vraag, wat de mannen daar doen zeggen ze dat ze voedsel komen ophalen voor de mensen die in Omkubun verzameld zijn. Als de Hoofdagent Raaff vraagt of zij ook hebben meegedaan aan eten van de slachtoffers van Awemko, beaamt een van hen dat. Hij moet dan voor straf als drager fungeren. De twee anderen lopen als gids voorop naar Omkubun. We zien voetsporen, die niet van de vrouwen zijn.

Ook dit volgende dorp blijkt door de bewoners te zijn verlaten en rond de huizen zijn ook hier weer palissades geplaatst. Onderzoek van de vuurplaatsen in de huizen geeft aan dat de mensen niet langer dan vier uur weg kunnen zijn. Ze hebben dus vroeg in de ochtend de benen genomen. In het dorp Wajieb ontmoeten we Ekjok, die ons de vorige keer als drager en gids naar de Sibil heeft begeleid. Ook zijn echtgenote wil mee, want ze zijn pas getrouwd. Dat vinden we goed.

We volgen de gebruikelijke route naar de Sibilvallei. Onderweg krijgen we te maken met een geweldig noodweer. De tent begeeft het, het gemiauw van de katten gaat door merg en been, de gevangene gaat er vandoor en de sfeer onder de agenten wordt er niet beter op. Ze beschuldigen elkaar ervan verantwoordelijk te zijn voor de vlucht en bovendien verwijt de een de ander te veel te eten.

Hoofdagent Raaff blijft in Katem om een depot in te richten voor de tijdelijke opslag van de goederen die opgevoerd moeten worden naar de Sibilvallei.

Onderweg komen we drie Muju's en zeven Sibillers uit de Sibilvallei tegen. De Muju's dragen een kleurig T-shirt en een keurige broek. Zij sjouwen geen blik. Dat doen de Sibillers. Hoe leren ze het zo vlug!

Toen we in 1955 voor het eerst in het dorpje Selabo aan de Ok Tsiop kwamen, stond daar één woning op zeer hoge palen, kennelijk uit angst voor overvallers. Nu is het een normale paalwoning in Mujustijl, dus op lagere palen, het bijgebouwtje is opgetrokken in Sibilstijl, laag bij de grond en met een bladerdak. De eigenaar van de woning noemt zich dorpshef, wat logisch is want hij is de enige bewoner. Hij heet Wendengmen. Tot nu toe heeft hij vele contactartikelen vergaard door ons naar de Sibil te gidsen, maar de weg is nu zo goed bekend, dat we hem niet als gids nodig hebben. We proberen hem dat duidelijk te maken. We hebben hem ook liever niet meer mee, want hij praat niet alleen veel, maar eet ook enorm veel. Toch voegt hij zich bij ons. Op 23 januari 1958 bereik ik, na m'n

vierde voettocht vanuit het zuiden, onder een zwaar bewolkte hemel waaruit de regen in bakken omlaag komt, mijn vertrouwde Sibilvallei waar we prettig worden ontvangen'.

Het gouvernement heeft besloten de post Sibil met ingang van 1 januari 1958 officieel als bestuurspost te erkennen. De Nederlandse vlag gaat in top, een nieuwe stip verschijnt op de kaart, bestuurders van buiten vestigen zich in het eeuwenoude woongebied van de bewoners van deze vallei, die zich dank zij hun eigen cultuur en adatregels zo wonderbaarlijk in dit onherbergzame land hebben kunnen handhaven. Hun geschiedenis begint hier dan ook ver voor de onze.

Het ontstaan van de Sibil en zijn bewoners

Bomdoge vertelt het verhaal over het ontstaan van de Sibil en Kotanon vertaalt het.

De zon Sara is een vrouw, en de maan Oekol is een man. Zij zijn gehuwd en wonen in de grond bij Mangoldieron, ver achter het Bonsingingebergte. Mangoldieron betekent de plaats, waar lucht en aarde elkaar raken. Zon en maan hebben geen kinderen. Ze hebben echter wel gemeenschap in de vroege ochtend, wanneer de zon nog niet aan de kim is verschenen en de maan al is ondergegaan. Zon en maan hebben afgesproken dat de een in de nacht en de ander overdag zal schijnen. De sterren rijzen iedere nacht rechtstreeks uit de aarde omhoog naar de hemel en dalen in de ochtend weer af. De eerste mens komt niet van de sterren, de stichters van hemel en aarde, maar de eerste mens komt uit de steen Toem. Deze steen is een man en hij maakte de vrouw Oewiem. Dat gebeurde in het gehucht Sarambagon tegen het Wiengebergte. Toem huwde Oewien en uit dat huwelijk werden twee kinderen geboren, een jongen en een meisje. Uit deze twee zijn na hun huwelijk de Sibillers voortgekomen. In korte tijd werd de vallei door veel mensen bewoond, maar door voortdurende oorlogen over grond verminderde hun aantal weer. De oorlogsplaats bij uitstek was de heuvel Mabel, waar nu het bestuursbivak is opgezet. Twee bewoners van Mabel, een man en een vrouw zijn naar de Ok Mimka vertrokken en twee naar de Ok Bie. Uit hen zijn de Bietaman en de Mimkataman voortgekomen.

De laatste loodjes

Hermans gaat weer door met de reconstructie van het vliegveld. Eerst wordt de dikke aarden bovenlaag verwijderd, dan wordt een laag van grote en kleinere stenen aangebracht, waarover een dunnere laag aarde wordt gewalst. Dan kan het graszaad worden ingezaaid.

In deze tijd ontvangt Hermans het bericht, dat hij in september 1958 in Nederland mag gaan studeren en dat hij door Sneep wordt opgevolgd. Hij is er overigens wel aan gewend om soms maandenlang als enige blanke op de primitieve post in de Sibilvallei te bivakkeren. Eenzaamheid is trouwens een relatief begrip. Hij heeft permanent gezelschap van een klein detachement Papoea politieagenten en een vaste ploeg werkers uit het Mujugebied. Ook lopen er dagelijks tientallen Sibillers langs en door het kamp om te zien wat voor karweitjes er zijn op te knappen of gewoon om een praatje te maken, een wond te laten behandelen of een probleem voor te leggen. Nu het vliegveld zover gereed is dat er lichte Cessna's kunnen landen, kan je in geval van nood zelfs uitgevlogen worden. Als er tenminste op dat moment een gaatje in het vaak dichte wolkendek wil ontstaan en als de grasstrip niet als gevolg van zware regenval tijdelijk onbruikbaar is.